

U SJENI NEISKORIŠTENIH PRILIKA: MEĐUNARODNO NATJECANJE OPERNIH PJEVAČA U PULI 1976-1978.

LADA DURAKOVIĆ
MARTINA KURELIĆ

Muzička akademija u Puli
Rovinjska 14
52 100 PULA

UDK / UDC: 782:78.092(497.57 Pula)“1976/78“

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/mzvkt3k39>

Izvorni znanstveni rad / Research Paper

Primljeno / Received: 21. 12. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 1. 10. 2025.

Nacrtak

U pulskoj se Areni u kolovozu 1976. godine u organizaciji Koncertne direkcije Zagreb i pulske ustanove Istarska scena održala ambiciozno osmišljena operna sezona pod nazivom *Dani opere i baleta*, s namjerom da se Pula pozicionira na operni zemljovid Europe. Tijekom rada na pripremi toga festivala regiju Furlanija – Julijska krajina pogodio je potres, pa je Pula nakon završetka operne sezone ugostila i Međunarodno natjecanje opernih pjevača, koje se prvotno trebalo održati u Villi Manin u Passarianu (Codroipo) pokraj Udina. U prosudbenome povjerenstvu na tome natjecanju bile su,

među ostalima, i ugledne osobe iz svijeta opere poput Marija del Monaca i Fedore Barbieri. Uspješna manifestacija na kojoj su nastupili nadareni pjevači koji su kasnije ostvarili respektabilne karijere održala se u Puli i sljedeće, 1977. godine, nakon čega je ugašena. U članku se razmatra ta danas u potpunosti zaboravljena epizoda iz pulske glazbene prošlosti.

Ključne riječi: Pula; opera; pjevači; natjecanje; nagrade

Keywords: Pula; opera; singers; competitions; awards

Uvod

Početakom sedamdesetih godina 20. stoljeća Pula je bila šesta općina po broju stanovnika u SR Hrvatskoj. Prema popisu iz 1971. godine nastanjivalo ju je 69 913 žitelja, od čega 72 % Hrvata i 6 % Talijana, dok su ostali većinom bili pripadnici

drugih jugoslavenskih naroda.¹ Gradsko naselje bilo je centar dnevnih migracija stanovnika koji su u njemu zadovoljavali svoje potrebe za obrazovanjem, radom, kupovinom, kulturom i ostalim sadržajima. Općina je bila visoko urbanizirana, sa samo 1,3 % stanovnika zaposlenih u primarnome sektoru te s mnogobrojnim kulturnim institucijama i manifestacijama.² U gradu su djelovali Arheološki muzej, Muzej narodne revolucije Istre, Naučna biblioteka, Općinska knjižnica i čitaonica, Povijesno društvo Istre, Istrakino i Katedra Čakavskoga sabora. U Areni se održavao Festival jugoslavenskog igranog filma, a pod okriljem Društva »Naša djeca« djelovali su dječje kazalište te baletne i dramske skupine uz druge sadržaje koji su poticali dječje stvaralaštvo. Najsnažniji pokretač kulturnoga života grada i jedna od institucija koja je doseljenicima iz unutrašnjosti Istre i drugih krajeva Jugoslavije nastojala pomoći pri druženju i prilagodbi na život u gradu bio je Savez amaterskih kulturno-umjetničkih društava sa svojim mnogobrojnim ograncima.³ Mladi su se mogli glazbeno obrazovati pohađajući osnovnu i srednju Muzičku školu »Ivan Matetić Ronjgov«, a 1979. godine dvogodišnji studij glazbenoga odgoja, koji je djelovao u okviru Pedagoške akademije, prerastao je u visokoškolski.⁴ Bila je aktivna podružnica Muzičke omladine, organizirala su se mnogobrojna gostovanja jugoslavenskih i inozemnih umjetnika, a u koncertnoj su produkciji bili vrlo aktivni i domicilni glazbenici, solisti i komorni sastavi.⁵ Puhački orkestar Garnizona Jugoslavenske narodne armije priređivao je koncerte u svojem sjedištu, Domu Jugoslavenske narodne armije, te je nastupao na mnogobrojnim protokolarnim priredbama. Povremeno je djelovao i gradski Simfonijski orkestar, koji je okupljao pedesetak glazbenika, mahom zaposlenih u vojnome orkestru ili glazbenoj

¹ Na području grada živjelo je 47156 stanovnika. Jakov GELO – Ivan CRKVENČIĆ – Mladen KLEMENČIĆ: *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske: 1880.–1991.: po naseljima*, knjiga br. 4, Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 1998, 2591; ***: Demografska obilježja Pule, *Grad Pula web stranica*, <<https://www.pula.hr/hr/o-puli-pola/opci-podaci/demografska-obiljezja-pule/>> (pristupljeno 25. 9. 2025).

² Anita BUHIN: Samoupravni preobražaj kulture kroz delegatsku prizmu: primjer Samoupravne interesne zajednice kulture općine Pula 1974. – 1990., *Časopis za suvremenu povijest*, 53 (2021) 2, 495; Igor DUDA: Uvod u nastavni dokumentarni film *Sedamdesete mjerene metronomom: Pulska glazbena svakodnevnica 1970. – 1980.*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, 2024.

³ V. npr. Darko DUKOVSKI: *Povijest Pule: deterministički kaos i jahači Apokalipse*, Pula: Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika, 2011; Darko DUKOVSKI: Grad u potrazi za identitetom, u: Josip Bratulić – Elmo Cvek (ur.): *Pula: tri tisućljeća mita i stvarnosti*, Pula: C.A.S.H., 2005, 331-339; Lada DURAKOVIĆ: Kulturna politika i popularna glazba: žanrovski kolaži Pule u šezdesetima, *Annales, Series Historia et Sociologia*, 34 (2024) 2, 189-203.

⁴ Lada DURAKOVIĆ: Počeci akademskog glazbenog obrazovanja u Istri: od dvogodišnjeg studija muzičkog odgoja do visokoškolskog studija glazbene kulture (1965./1966. – 1979./1980.), u: Lada Duraković – Sabina Vidulin (ur.): *Obrazovanje izvan okvira. Monografija odsjeka za glazbenu pedagogiju*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Muzička akademija, 2000, 11-22; Mirjana GRAKALIĆ: Visokoškolsko glazbeno obrazovanje u Istri (1979./1980. – 2019./2020.), u: Lada Duraković – Sabina Vidulin (ur.): *Obrazovanje izvan okvira. Monografija odsjeka za glazbenu pedagogiju*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Muzička akademija, 2000, 23-29.

⁵ Lada DURAKOVIĆ: *Zvuci iz arhiva: Muzička omladina Pula (1963. – 1974.)*, dokumentarna izložba, Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2023.

školi. Ambicije za stalni gradski orkestar nisu se mogle ostvariti, ponajprije zbog nedostatka financijske potpore te nedovoljnoga broja samih glazbenika i njihove nezainteresiranosti.⁶ Problemi s financiranjem doveli su i do prestanka rada Istarskoga narodnoga kazališta, koje se, suočeno s mnogobrojnim problemima (dotrajalom zgradom, dugovima, malim i nemotiviranim ansamblom te ne odveć zainteresiranom publikom), zatvorilo početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Odlukom Skupštine Općine Pula 1971. godine raspustio se glumački ansambl, a dio tehničkog osoblja zaposlio se u ustanovi Istarska scena, kojoj je osnovna djelatnost bila organizacija kulturnih manifestacija u Puli i Istri.⁷ Ta je ustanova, među ostalim, pokušavala održati tradiciju organizacije ljetnih glazbeno-scenskih programa u Amfiteatru. Pod njezinim okriljem i uz partnerstvo Koncertne direkcije Zagreb 1976. godine u Areni se održala iznimno ambiciozno osmišljena operna sezona pod nazivom *Dani opere i baleta* s namjerom da se Pula prometne u operno središte koje će kvalitetom i atraktivnošću moći parirati Veroni i drugim gradovima sa snažnom tradicijom glazbeno-scenskih festivala na otvorenome.⁸

Netom nakon završetka sezone, uz svesrdan angažman navedenih organizatora, Pula je ugostila i Međunarodno natjecanje opernih pjevača. Manifestacija na kojoj su nastupili mnogobrojni nadareni pjevači koji su kasnije ostvarili respektabilne karijere održala se u Puli i sljedeće, 1977. godine, nakon čega se ugasila. U ovome se članku na temelju uvida u arhivsko gradivo, novinske članke te osobna svjedočanstva samih sudionika⁹ rekonstruirala ta danas u potpunosti zaboravljena epizoda iz pulske glazbene prošlosti.

Opera u Areni: iskorak u organizacijskim nastojanjima u 1976. godini

U poratnoj se Jugoslaviji tzv. »visoka umjetnost«, uključujući operu, smatrala važnom platformom za promicanje socijalističkih vrijednosti. Jedan od ciljeva kulturne politike bio je približavanje visoke umjetnosti širokim masama kako bi postala dostupna i razumljiva svim žiteljima zemlje. Opera se u tim didaktičkim

⁶ Nastavni dokumentarni film *Sedamdesete mjerene metronomom: Pulska glazbena svakodnevnica 1970. – 1980.*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, 2024.

⁷ Ujedinjavanjem drugih djelatnosti s Istarskom scenom (filmski festival, izložbeni salon) 1977. godine osnovao se Centar za scenske i likovne djelatnosti, koji je priređivao gostovanja kazališnih predstava u Puli i Istri. Više u: Jelena LUŽINA – Robert MATIJAŠIĆ: Istarsko narodno kazalište, Gradsko kazalište Pula, *Istarska enciklopedija*, mrežno izdanje, <<https://istra.lzmk.hr/clanak/istarsko-narodno-kazaliste-gradsko-kazaliste-pula>> (pristupljeno 23. 11. 2024).

⁸ O tome festivalu i opernoj sezoni više u: Lada DURAKOVIĆ – Martina KURELIĆ: »I mi ćemo biti Verona!«: hodogram operne sezone u Areni 1976. godine, u: Ivana Paula Gortan-Carlin – Dijana Drandić – Ana Debeljuh Giudici (ur.): *ISTRAŽIVANJE glazbenih pojava: povijest, teorija, podučavanje – 10. zbornik radova »Iz istarske glazbene riznice«*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2025, 25-53.

⁹ Tijekom istraživanja autorice članka stupile su u kontakt s malobrojnim živućim laureatima toga natjecanja. Izostanak većega broja svjedočanstava većinom je rezultat izbljednjenja sjećanja sudionika koji su danas u podmakloj životnoj dobi.

nastojanjima pokušavala stvarati i interpretirati na način koji se mogao uklopiti u svakodnevni život radništva, a subvencijom glazbeno-scenskih predstava vlast se trudila smanjiti klasnu barijeru u pristupu umjetničkoj glazbi. 70-ih godina 20. stoljeća, pod okriljem samoupravnoga socijalizma, kulturne su institucije dobile određen stupanj autonomije, što je omogućilo veću slobodu u izboru repertoara, otvorenost prema zapadnim kulturnim utjecajima te bogatstvo i raznovrsnost umjetničkog izražavanja. Domaće je operno stvaralaštvo reflektiralo taj pluralizam često integrirajući socijalističke teme u inovativne umjetničke pristupe. U promicanju opere kao dijela nacionalnog i kulturnog identiteta operne su kuće u glavnim jugoslavenskim gradovima održavale visok standard produkcije. Unatoč inherentnoj ekskluzivnosti opere naponi su bili usmjereni k njezinoj popularizaciji koja se pokušavala ostvariti edukativnim programima, pristupačnim cijenama ulaznica i integracijom opere u medijske sadržaje dostupne široj javnosti.¹⁰

Poseban se trud posvećivao popularizaciji opere u Istri koja se nakon Drugoga svjetskog rata suočila s velikim egzodusom i promjenom strukture stanovništva. Građanstvu koje je u međuraću posjećivalo operne predstave u kazalištu i Amfiteatru u izvedbi talijanskih opernih ansambala valjalo je pokazati da jugoslavenski ansambli kvalitetom i razinom izvedbe mogu konkurirati talijanskima. U grad je konstantno pristizao velik broj stanovnika iz unutrašnjosti Istre i drugih krajeva Jugoslavije kojima je trebalo približiti tzv. »visoku umjetnost«. Stoga se nova komunistička vlast usredotočila na organizaciju glazbeno-scenskih priredbi u Areni te su od 1949. godine pa do sredine pedesetih godina prošloga stoljeća u Puli tijekom ljetnih mjeseci gostovali ugledni solisti, dirigenti i operni ansambli iz Zagreba, Ljubljane, Beograda, Sarajeva i Rijeke. Kada je organizacija opernih priredbi prestala biti kulturni prioritet te kada su tržišni odnosi u zemlji ojačali, financiranje se prepustilo Općini Pula i njezinim institucijama, koje su morale iznalaziti načine da bi osigurale materijalna sredstva za glazbeno-scenske predstave. Usprkos financijskim mogućnostima koje su iz godine u godinu bivale sve lošijima, što je rezultiralo i slabijom posjećenošću te manjim brojem izvedbi i gostovanja renomiranih opernih i baletnih umjetnika u odnosu na rano poraće, operne sezone u Areni povremeno su se organizirale do osamostaljenja Hrvatske.¹¹ Među njima valja posebno izdvojiti sezonu održanu 1976. godine, kada su na pozornici Amfiteatra od 11. do 23. kolovoza u okviru nove manifestacije pod nazivom *Dani opere i baleta* izvedeni Verdijev *Trubadur*, rock-opera *Gubec-beg* Krajača, Metikoša i Prohaska te Zajčev *Nikola Šubić Zrinjski*. Uz ugledne soliste iz cijeloga svijeta i orkestar praškoga Národnog divadla, izvođački je ansambl činio veliki zbor sastavljen od članova Opere i baleta Hrvatskoga narodnoga kazališta iz Zagreba, članova zbora

¹⁰ Popularizacijom opere među mladim naraštajem bavila se, primjerice, Muzička omladina, a Radio Zagreb emitirao je mnogobrojne edukativne emisije koje su tematizirale glazbeno-scensku umjetnost itd.

¹¹ Više u: Lada DURAKOVIĆ: Operne sezone u pulskoj Areni, *Istarska enciklopedija*, mrežno izdanje, <<https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/447/operne-sezone-u-pulskoj-areni>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

Radiotelevizije Zagreb i sarajevskoga Narodnog pozorišta, a izvedbama su ravnali Boris Papandopulo, Nikša Bareza i Miljenko Prohaska.¹²

Stjecajem okolnosti, odmah nakon završetka te sezone, od 25. do 28. kolovoza Pula je bila i domaćin Međunarodnoga natjecanja opernih pjevača (*Concorso internazionale per cantanti lirici, Internationaler Gesangswettbewerb*), manifestacije koja se prvotno trebala održati u Italiji, u Villi Manin, venecijanskome zdanju smještenome u općini Passariano u Codroipu pokraj Udina, u organizaciji Međunarodnoga centra vivaldijanskih studija (*Centro internazionale di studi Vivaldiani*) sa sjedištem u Beču i Passarianu.¹³ U tome su centru, uz osnivača, direktora Bečke komorne opere Hansa Gabora,¹⁴ bili aktivni publicist Ezio Belluno,¹⁵ potom solist Opere HNK-a u Zagrebu, bariton Zlatko Foglar,¹⁶ asistentica režije u Bečkoj državnoj operi Marta Lantieri¹⁷ te muzikolog Pellegrino Ernetti.¹⁸ Tijekom prve polovice

¹² L. DURAKOVIĆ – M. KURELIĆ: »I mi ćemo biti Verona!«.

¹³ Cilj je natjecanja bilo novačenje mladih pjevačkih snaga za buduće angažmane u izvedbama zanemarenih Vivaldijevih opera, pa je centar imenovan *vivaldijanskim*. Iako su lokalni mediji pisali da je riječ o natjecanju koje se i ranije održavalo u Italiji, iz svih je dostupnih izvora (novinski članci, kazivači) vidljivo da je to trebalo biti prvo takvo natjecanje, u suorganizaciji Međunarodnoga centra vivaldijanskih studija i udruge Pro Loco iz Codroipa. Zbog izmjene mjesta održavanja natjecanja organizatori su putem pulskih medija obavještavali zainteresirane natjecatelje da se prijave na adresu prof. Hansa Gabora, Fleischmarket 24, 1010 Vienna. ***: Pula umjesto Udina, *Glas Istre*, XXXIII (29. 7. 1976) 176, 12, ***: Cantanti lirici a Pola anziché a Passariano, *Il Piccolo*, 95 (17. 8. 1976) 9095, 7. Arhivi Ville Manin i udruge Pro Loco ne čuvaju nikakve podatke o tome natjecanju, kao ni tršćanski Kazališni muzej Carlo Schmidl. Djelatnicima tih institucija, kao i Zlatku Foglaru i Isabelli Gabor, zahvaljujemo na trudu i pomoći u prikupljanju informacija. Snimke razgovora i transkripti nalaze se kod autorica članka.

¹⁴ Hans Gabor (1924-1994). Godine 1948. osnovao je Bečki operni studio, a 1953. godine utemeljio Bečku komornu operu, koju je vodio sve do smrti. Utemeljio je prestižno međunarodno pjevačko natjecanje *Belvedere*, koje danas nosi njegovo ime. ***: Gabor, Hans, *Austria forum*, mrežno izdanje, <https://austria-forum.org/af/AEIOU/Gabor,_Hans> (pristupljeno 27. 11. 2024).

¹⁵ Prema informacijama dobivenima od zaposlenika Ville Manin Ezio Belluno je u šezdesetim i sedamdesetim godinama prošloga stoljeća bio član Zavoda za zaštitu spomenika (*Soprintendenza ai Monumenti*, danas Uprava za arheologiju, likovne umjetnosti i krajolik Furlanije – Julijske krajine sa sjedištem u Trstu / *Soprintendenza Archeologia, belle arti e paesaggio del Friuli Venezia Giulia a Trieste*). Objavio je mnogobrojne knjige i monografije o povijesti umjetnosti, arhitekturi i restauraciji.

¹⁶ Zlatko Foglar (1935), bariton. Pjevanje je učio u Zagrebu i Salzburgu. Na Filozofskome fakultetu u Zagrebu diplomirao je hrvatski jezik i književnost. Debitirao je 1958. u Salzburgu, a solističku je karijeru započeo 1961. u HNK-u u Osijeku. U njegovoj je Operi bio angažiran do 1968. godine. Potom prelazi među slobodne umjetnike najčešće nastupajući u opernim predstavama splitskoga HNK-a, Narodnoga kazališta Ivan Zajc u Rijeci i Narodnoga pozorišta u Sarajevu. Od 1976. bio je solist Opere HNK-a u Zagrebu. Marija BARBIERI: Foglar, Zlatko, *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje, 1998, <<https://hbl.lzmk.hr/clanak/foglar-zlatko>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

¹⁷ Marta Lantieri (? – 2012), profesorica pjevanja i scenske umjetnosti, kazališna redateljica. Predavala je na Konzervatoriju Giuseppe Tartini u Trstu, a tijekom karijere ostvarila je intenzivnu umjetničku djelatnost u najvažnijim europskim i američkim kazalištima. U sedamdesetim i osamdesetim godinama prošloga stoljeća djelovala je kao pomoćnica redatelja u opernim predstavama te je vodila Operni studio Bečke državne opere (*Das Opernstudio der Wiener Staatsoper*), školu pjevanja koja je bila rasadnik mnogih mladih talenata. ***: Addio a Marta Lantieri, regista e insegnante, *Il Piccolo*, mrežno izdanje, <<https://ilpiccolo.gelocal.it/trieste/cronaca/2012/03/17/news/addio-a-marta-lantieri-regista-e-insegnante-1.3692636>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

¹⁸ Pellegrino Alfredo Maria Ernetti (1925-1994), benediktinac, muzikolog. Bavio se istraživanjem stare liturgijske monodije, izumiteljstvom i egzorcizmom. Objavio je veći broj (u određenoj mjeri kontroverznih) studija. Od 1963. bio je aktivan u Zakladi Giorgio Cini, koja se bavila ranom fazom razvoja polifonije. Radio je i na Konzervatoriju Benedetto Marcello u Venezueli. Franco COLUSSI: Ernetti Pelle-

1976. godine vrijedno se radilo na organizaciji natjecanja te su se prikupljale prijave, no, nakon potresa koji je početkom svibnja pogodio regiju Furlanija – Julijska krajina, postalo je razvidno da se manifestacija neće moći održati u Italiji te da treba potražiti drugo rješenje. Stoga je Zlatko Foglar povezo Hansa Gabora s direktorom Koncertne direkcije Zagreb Miroslavom Poljanecom i voditeljem Istarske scene u Puli Zvonimirom Vojnićem, koji su u to vrijeme bili angažirani u osmišljavanju programa *Dana opere i baleta*.¹⁹ Dogovorili su se da Pula nakon završetka operne sezone ugosti i to pjevačko natjecanje. Inicijativu je podržala Komisija za kulturnu suradnju s inozemstvom Republike Hrvatske te čelnici hrvatskih, austrijskih i talijanskih gradova i regija. Pokrovitelji natjecanja bili su predsjednik Skupštine Općine Pule Josip Kolić, predsjednik regije Furlanija – Julijska krajina Arnaldo Pittoni, predsjednik županijske skupštine regije Furlanija – Julijska krajina Antonio Comelli i gradonačelnik grada Beča Leopold Gratz.²⁰

**Slika 1: Naslovnica programske knjižice
Međunarodnoga natjecanja
opernih pjevača 1976.**

grino Alfredo Maria, *Dizionario biografico dei friulani*, mrežno izdanje, 2016, <<https://www.dizionariobiograficoidefriulani.it/ernetti-pellegrino-alfredo-maria/>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

¹⁹ Informacije dobivene od Zlatka Foglara i Isabelle Gabor. Transkripti razgovora i korespondencija nalaze se kod autorica članka.

²⁰ L. B.: I cantanti provengono da quattro continenti, *La Voce del Popolo*, 32 (25. 8. 1976) 197, 9.

Koncepcija i tijek natjecanja 1976. godine

Natjecanje je bilo koncipirano u šest kategorija glasova (sopran, mezzosopran, kontraalt, tenor, bariton i bas), a mogli su mu pristupiti pjevači mlađi od 35 godina. Odvijalo se u trima etapama: eliminacijskoj etapi, polufinalu i finalu. Nagrade su bile novčane: prva je iznosila deset, druga pet, a treća tri tisuće dinara.²¹ Za eliminacijski dio natjecatelji su morali pripremiti jednu ariju prema vlastitom izboru. U polufinalu su mogli ili slobodno izabrati ariju ili izvesti jednu ariju iz obveznog izbora, a u finalu su trebali izvesti obvezne arije, propisane za svaku od kategorija glasova.²² Većinu repertoara činile su arije iz opera skladatelja talijanske provenijencije.²³

U prosudbenome povjerenstvu, uz slavnoga tenora Marija Del Monaca i Fedoru Barbieri, bili su Nikša Bareza, Zlatko Foglar, Pellegrino Ernetti, Hans Gabor, Marta Lantieri, Slavko Zlatić, ondašnji direktor Opere Teatra Verdi iz Trsta Raffaello de Banfield, skladatelj Orazio Fiume s Konzervatorija Giuseppe Tartini iz Trsta, generalni direktor izdavačke kuće Polygram records Gerhard Gebhard, dirigent u Bečkoj državnoj operi Anton Guadagno, dirigent opere i baleta u Sofiji Borislav Ivanov, dirigent Kurt Pscherer, tada angažiran u Državnome kazalištu Gärtnerplatz u Münchenu, Francesco Siciliani, generalni savjetnik za opernu i simfonijsku glazbu pri talijanskoj državnoj televiziji RAI i dirigent u milanskom kazalištu La Scala, umjetnički direktor opere u Bologni Piero Rattalino te tršćanski glazbenici – dirigent Luigi Toffolo i skladatelj Giulio Viozzi.²⁴

²¹ D. N.: Međunarodno natjecanje opernih pjevača, *Glas Istre*, XXXIII (24. 8. 1976) 198, 10.

Usporedbe radi, jedna prosječna plaća u Hrvatskoj 1976. godine iznosila je 3763 dinara. Vidi: Igor DUDA: *Pronađeno blagostanje: Svakođnevni život i potrošačka kultura u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih*, Zagreb: Srednja Europa, 2010, 33.

²² D. N.: Međunarodno natjecanje opernih pjevača, 10.

²³ Za soprane to su bile arije »Mi chiamano Mimi« iz Puccinijeve opere *La Bohème*, »Una voce poco fa« iz Rossinijeva *Seviljskog brijaka*, »Pace, pace mio Dio« iz Verdijeve opere *Moć sudbine* te »E strano! E strano!« iz *Traviate* istoga autora. Mezzosoprani i kontraaltovi trebali su pripremiti arije »Che farò senza Euridice« iz Gluckova *Orfeja*, »Smanie implacabili« iz Mozartove *Così fan tutte* te »O don fatale« iz Verdijeve opere *Don Carlo*, a tenori arije »Una furtiva lagrima« iz Donizettijeva *Ljubavnog napitka*, »Dalla sua pace« iz Mozartova *Don Giovanni* te »Lucevan le stelle« iz Puccinijeve *Tosce*. Za baritone su obvezne arije bile »Hai già vinta la causa!« iz Mozartova *Figarova pira*, »Largo al factotum« iz Rossinijeva *Seviljskog brijaka* i Verdijeva »Urna fatale del mio destino« iz *Moć sudbine*, a za basove »In diesen heil'gen Hallen« iz Mozartove *Čarobne frule*, »La calunnia« iz Rossinijeva *Seviljskog brijaka* te »Ella giammai m'amò« iz Verdijeva *Don Carlosa*. L. B.: I cantanti provengono da quattro continenti, *La Voce del Popolo*, 32 (25. 8. 1976) 197, 9.

²⁴ L. B.: I cantanti provengono da quattro continenti, 9; D. N.: Ugledna imena na natjecanju opernih pjevača, *Glas Istre*, XXXIII (25. 8. 1976) 199, 10.

Slika 2a i 2b: Popis članova žirija Međunarodnoga natjecanja opernih pjevača. U privatnome posjedu Stelije Doz (s dopuštenjem).

Od 44 prvotno prijavljena kandidata eliminacijskoj je etapi, održanoj u Istarskome narodnom kazalištu 25. kolovoza, pristupilo 36 natjecatelja iz 9 zemalja: Austrije, Zapadne Njemačke, Monaka, Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije, Italije, Australije, Grčke i Jugoslavije.²⁵ U polufinale, održano dan kasnije na istome mjestu, plasiralo se 14 sudionika, a u finale, održano 27. kolovoza u Muzeju narodne revolucije, osmero natjecatelja.²⁶ Među finalistima bilo je i petero pjevača iz Jugoslavije: iz Beograda, Ljubljane, Zagreba i Rijeke. Prvu je nagradu osvojila sopranistica Stelia Doz iz Italije, drugu su podijelili bariton Georg Tichy iz Austrije i bas-bariton Angelo Nardinocchi iz Italije, a treću sopranistica Sofija Masarakis iz Grčke i tenor Igor Filipović iz Jugoslavije. Ostalim natjecateljima koji su ušli u

²⁵ Imena natjecatelja: Hans-Jörg Spiess, Hannes Brock, Joelle Vatrican, Virginia Nichols, Slobodan Stanković, Gudrun Kunze, Georg Tichy, Michele Troise, Igor Filipović, Roswitha Maria Posch, Florian Birkmeyer, Carlo Amero, Walter Schwab, Sofia Masarakis-Kalogeropoulou, Teresa Wellard, Edna Kavaldjian, Jasna Šajnović, Mechthild Osseforth, Bruno Paulich, Susan Salms-Moss, Manfred Eder, Stelia Doz, Barbara Boyd Smith, Lisa Ruggiero, Giuseppe Botta, Joachim Kraus, Ante Antulov, John Pflieger, Darinka Šegota, Lisabeth Montini, Anthony Torchia, Cvetanka Dukova, Mira Zidarić, Horst Reeh, Mila Zanočič i Angelo Nardinocchi. Podatci o broju natjecatelja i zemljama podrijetla rezultat su analize gradiva o natjecanju koje se čuva u Rukopisnoj ostavštini Slavka Zlatića, HR-DAPA-829, kutija 12, 2.4.11. Djelatnost žirija 2.4.11.3. Žiri za međunarodno natjecanje opernih pjevača 25. – 28. 08. 1976.

²⁶ D. N.: Koncert mladih glasova, *Glas Istre*, XXXIII (27. 8. 1976) 201, 4; D. N.: Najbolja Stelia Doz, *Glas Istre*, XXXIII (30. 8. 1976) 203, 8; Branislav (Bane) MIHAJLOVIĆ: Dnevnik Radio Pule, 24. 8. 1976, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula.

finale, Barbari Smyth (SAD), Giuseppeu Botti (Italija) i Darinki Šegoti (Jugoslavija), uručene su diplome.²⁷

**Slika 3: Pobjednica natjecanja Stelia Doz na završnome koncertu u Puli.
Iz privatnog albuma Stelije Doz (s dopuštanjem).**

²⁷ D. N.: Najbolja Stelia Doz, 8; Branislav (Bane) MIHAJLOVIĆ: Dnevnik Radio Pule, 28. 8. 1976, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula.

Prilikom dodjele nagrada uz Slavka Zlatića prisutnima su se obratili Ezio Belluno u ime Centra za vivaldijanske studije te potpredsjednik skupštine regije Furlanija – Julijska krajina Salvatore Varisco naglasivši važnost jačanja umjetničko-kulturne suradnje između Italije i Jugoslavije.²⁸ Sljedeće večeri, 28. kolovoza, u dvorištu Muzeja narodne revolucije na Kaštelu održao se završni koncert na kojemu su natjecatelji pred mnogobrojnom publikom izvodili arije po vlastitom odabiru.²⁹

Nakon završetka manifestacije odlučilo se da se Međunarodno natjecanje opernih pjevača ubuduće odvija naizmjenično u Jugoslaviji i Italiji te da se završni koncert svake godine organizira u objema državama. Dogovorilo se da se u 1977. godini natjecanje organizira u Italiji, a završni koncert u Villi Manin i pulskoj Areni, uz pratnju orkestra.³⁰ S obzirom na to da su posljedice potresa krajem toga ljeta sanirane, laureati natjecanja nakon nastupa u Puli održali su i tri koncerta u Italiji, u Villi Manin, Lignanu Sabbiadoreu i Pordenoneu, a pulski i tršćanski mediji izvješćivali su o tome da su se predstavnici mnogih opernih kuća zainteresirali za mlade pjevače i ponudili im angažmane.³¹

²⁸ Godinu dana prije održavanja toga natjecanja u Osimu pokraj Ancone potpisani su Osimski sporazumi, ugovori između Republike Italije i SFRJ-a. Tim su se ugovorima, među ostalim, utvrdili međugranični režim i pravila u rješavanju manjinskih prava s obiju strana granice te druga dotad neriješena pitanja, a ugovorila se gospodarska, kulturna i svaka druga suradnja koja je na dobrobit pograničnoga stanovništva. V. npr. Darko DUKOVSKI: Osimski sporazumi, *Istarska enciklopedija*, mrežno izdanje, <<https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/466/osimski-sporazumi>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

²⁹ Branislav (Bane) MIHAJLOVIĆ: *Dnevnik Radio Pule*, 27. 8. 1976, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula; Otello DAMIANI: Vincitrici l'Italiana Stelia Doz, *La Voce del Popolo*, 32 (29. 8. 1976) 201, 6.

³⁰ J(ust) IVETAC: »Gubec-beg« triput bolji od »Jesusa Christa Superstara«, *Glas Istre*, XXXIII (15. 9. 1976) 217, 8; D. N.: Međunarodno natjecanje opernih pjevača, *Glas Istre*, XXXIII (24. 8. 1976) 198, 10; Branislav (Bane) MIHAJLOVIĆ: *Dnevnik Radio Pule*, 24. 8. 1976. HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula; ***: Al concorso lirico giovani da 6 paesi, *Il Piccolo*, 95 (2. 9. 1976) 9109, 7.

³¹ D. N.: Najbolja Stelia Doz, *Glas Istre*, XXXIII (30. 8. 1976) 203, 8; ***: Agibile alla lirica la villa di Passariano, *Il Piccolo*, 95 (21. 8. 1976) 9099, 7; Branislav (Bane) MIHAJLOVIĆ: *Dnevnik Radio Pule*, 28. 8. 1976, HR-DAPA-641/2.1, Radio televizija Zagreb, Radio stanica Pula; ***: Finale a Villa Manin dei concerti di Pola, *Il Piccolo*, 95 (22. 8. 1976) 9100, 5; ***: Oggi a Villa Manin concerto dei vincitori del concorso vivaldiano, *Il Piccolo*, 95 (29. 8. 1976) 9106, 7; ***: Al Concorso lirico giovani di 6 Paesi, *Il Piccolo*, 95 (2. 9. 1976) 9109, 7.

Slika 4: Plakat s koncerta *Concerto lirico* 29. kolovoza 1976. u Villi Manin. U privatnome posjedu Sophije Kalogeropoulou-Masarakis (s dopuštenjem).

Novinar lista *La Voce del Popolo* Otello Damiani pohvalio je, osim laureata, i druge sudionike, posebno austrijskoga basa Hans-Jörga Spiessa te englesku soprasticu Teresu Wellard. Za pobjednicu Steliju Doz zapisao je da je »[...] njezino pjevanje bilo prilično konzistentno i lijepo izvedeno, ali u drugoj obveznoj skladbi [...] imala je poteškoća s visokim tonovima, a kadence nisu ispunile očekivanja.«³²

Iza kulisa natjecanja

U sedamdesetim godinama prošloga stoljeća inozemni je turizam ubrzano razvijao svoje potencijale. Vrijedno se radilo na modernizaciji turističkih odredišta, a putem raznih marketinških akcija turiste se animiralo za ljetovanje na Jadranu.³³ Da bi se potaknuo dolazak gostiju zainteresiranih za kulturne sadržaje, bilo

³² »si espose con gusto e sensibilita [...] il suo canto era di discerta consistenza e di bel porgere, se non che nell'altro brano d'obbligo [...] era in difficoltà negli acuti e le candenze vennero meno all'attesa.« Otello DAMIANI: Voci da segnalare oltre alle vincenti, *La Voce del Popolo*, 32 (31. 8. 1976) 202, 9.

³³ V. npr. Igor DUDA: *Pronađeno blagostanje*; Hannes GRANDITS – Karin TAYLOR: *Sunčana strana Jugoslavije, povijest turizma u socijalizmu*, Zagreb: Srednja Europa, 2013; Boris VUKONIĆ: *Povijest hrvatskog turizma*, Zagreb: Prometej, 2005.

je važno osigurati i atraktivne glazbene događaje, među kojima su bile i priredbe iz kategorije tzv. »visoke kulture«, u koje su se ubrajale i tzv. ozbiljnoglazbene manifestacije. Za vrijeme opernoga festivala i natjecanja 1976. godine Pulu je posjetio iznimno velik broj inozemnih novinara, a lokalni su mediji zapisali da su se izvještaji s tih događaja »našli u mnogim inozemnim naslovnicama i stranicama u kulturnim rubrikama«. ³⁴ Uz novinare Tanjuga i suradnike mnogih jugoslavenskih listova u Puli su boravili izvjestitelji austrijske televizije ORF koji su tri dana snimali reportažnu emisiju o Puli, novinari njemačke agencije DPA, RTV-a Koper te suradnici revija *Opera London*, *Opernwelt*, *Opera News* i londonskoga lista *Times*. ³⁵

Veliku pažnju javnosti izazvao je dolazak Marija Del Monaca. Slavni tenor, koji je doputovao u pratnji supruge, tijekom boravka u Puli dao je intervju novinarima listova *Glas Istre* i *La Voce del Popolo*. ³⁶ Predstavljen kao »najslavnija osoba nakon Jamesa Joycea koju je Pula imala čast ugostiti«, ³⁷ u intervjuima je govorio o susretima s Josipom Brozom Titom, ³⁸ o svojoj mladosti, školovanju, uspjesima, o suradnji sa Zinkom Kunc-Milanov i Radmilom Bakočević, o svojem odnosu prema ženama i položaju žena u društvu, a osvrnuo se i na samo natjecanje: »Priлично je visokog stupnja. Bio sam član mnogih komisija, ali rijetke su tako zavidne kvalitete. Među ovih četrdeset sudionika ima barem desetak vrhunskih, profesionalne razine.« ³⁹

Za Pulu, u kojoj je u to vrijeme situacija u kulturi bila vrlo delikatna zbog zatvaranja kazališne zgrade, natjecanje je predstavljalo dobrodošao programski sadržaj kojim se mogla popuniti praznina u kulturnoj ponudi, proširiti pristup umjetnosti izvan tradicionalnih kazališnih formata te ujedno pružiti mogućnost za pozicioniranje grada na operni zemljovid Europe:

³⁴ D. N.: Završeno pulsko ljeto, *Glas Istre*, XXXIII (30. 8. 1976) 203, 4; B. B.: Pula na austrijskoj televiziji, *Glas Istre*, XXXIII (18. 8. 1976) 193, 4.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ D. N.: Ugledna imena na natjecanju opernih pjevača; Daniel NAČINOVIĆ: Susreti. Mario del Monaco živa legenda opere, *Glas Istre*, XXXIII (28. i 29. 8. 1976) 202, 9; Elis GEROMELLA: L'incontro con Titto un ricordo dei piu belli, *La Voce del Popolo*, 32 (29. 8. 1976) 200, 7.

³⁷ E. GEROMELLA: L'incontro con Titto un ricordo dei piu belli, 7.

³⁸ U razgovoru s direktorom Istarske scene autorice članka saznale su da su neki članovi prosudbenoga povjerenstva za vrijeme boravka u Puli posjetili Brijune. Predsjednik Republike Josip Broz Tito, koji je često u ljetnim mjesecima posjećivao manifestacije u Areni, u vrijeme održavanja te operne sezone bio je zauzet drugim državnim obvezama. Boravio je na Petoj konferenciji šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja, koja se održavala u Colombu od 13. do 21. kolovoza 1976. godine, no tijekom boravka imao je srčane smetnje zbog kojih je odgodio daljnje državničke obveze. Više u: Ivo GOLDSTEIN – Slavko GOLDSTEIN: *Tito*, Zagreb: Profil, 2015, 774-775; Darko HUDELIST: Raspad Jugoslavije započeo je 1976., <<https://www.darkohudelist.eu/print.php?id=14>> (pristupljeno 27. 11. 2024); Mitja VELIKONJA: *Titostalgia – A Study of Nostalgia for Josip Broz*, Ljubljana: Mirovni inštitut, 2008, 107. Moguće je da se Tito oporavljao na Brijunima, gdje je primio i članove žirija natjecanja, o čemu mediji nisu izvijestili.

³⁹ »E di livello piuttosto alto. Ho fatto parte di molte commisioni, ma raramente si trova un livello così ragguardevole. Ci sono fra questi quaranta elementi almeno una dozzina di primo piano, di livello professionale.« E. GEROMELLA: L'incontro con Titto un ricordo dei piu belli, 7.

»U to vrijeme Istarsko narodno kazalište nije radilo, bilo je zatvoreno, ali nismo imali drugi prigodan prostor u kojem bi se moglo odvijati jedno takvo natjecanje. Nije bilo druge, pokrili smo cijelu pozornicu plahtama, da pjevači baš ne gledaju 'ruševine', brisali smo prašinu sa stolica. Problem je bio i u tome što je za natjecanje trebao klavir, ali kazališni je bio u očajnom stanju, morali smo ga u zadnji čas sređivati i štimati, prenosili smo ga i u muzej na Kaštel na završni koncert, drugi nismo imali. Kad sam čuo da će u žiriju biti Del Monaco i Fedora Barbieri, bio sam užasnut (što li će misliti o nama!). Ispostavilo se da je strah bio bezrazložan, bili su dragi i pristupačni.« (Zvonimir Vojnić, direktor Istarske scene)

»Natjecanje je bio pokusni eksperiment, da međunarodni žiri u kojem su sjedili ozbiljni ljudi iz opernog svijeta vidi našu Arenu. U ono vrijeme su bili svi zgroženi u kakvom se ona lošem stanju nalazi, tehnološkom, scenskom; stolice su bile potrgane. Htjeli smo iz natjecanja regrutirati nove mlade snage koje će kasnije nastupati na opernim sezonama.« (Miroslav Poljanec, direktor Koncertne direkcije Zagreb)⁴⁰

Sudjelovanje na natjecanju te ulazak u finale i osvojene nagrade mladim su pjevačima mogli donijeti mnogobrojne dobrobiti; ne samo novčanu nagradu nego i medijsku pažnju, olakšan ulazak u profesionalne krugove, vidljivost u opernome svijetu te upoznavanje s agentima, direktorima kazališta i dirigentima. Ti su im kontakti predstavljali važnu pomoć u karijerama i otvarali vrata za buduće angažmane i profesionalni razvoj. U prijavnim listovima natjecatelja koji se čuvaju u Državnome arhivu u Pazinu⁴¹ zapisani su mjesto njihova rođenja i boravka, podatci o dotadašnjemu školovanju i angažmanima te naslovi arija koje su pripremili. Listovi također sadrže mišljenje članova povjerenstva o pjevačkim vještinama pojedinih natjecatelja te predstavljaju polazišnu točku koja omogućuje praćenje daljnjega razvoja njihovih karijera.⁴²

Iz tih izvora saznajemo da je pobjednica natjecanja Stelia Doz iz Trsta 1972. godine završila studij klavira, a dvije godine kasnije i studij pjevanja na tršćanskome Konzervatoriju Giuseppe Tartini.⁴³ Do 1976. nastupala je na raznim komornim koncertima, na koncertnoj izvedbi opere *La Bohème* u Teatru del Giglio u Lucci, a uspješno se okušala i u drugim pjevačkim natjecanjima u Italiji. Na njezinu prijavnom listu piše da je »muzikalna, uvjerljiva, nevelikog glasa«.

⁴⁰ Osobna svjedočanstva Miroslava Poljanca i Zvonimira Vojnića. Transkripti razgovora i korespondencija pohranjena kod autorica teksta.

⁴¹ Rukopisna ostavština Slavka Zlatića, HR-DAPA-829, kutija 12, 2.4.11. Djelatnost žirija 2.4.11.3. Žiri za međunarodno natjecanje opernih pjevača 25. – 28. 08. 1976.

⁴² U rukopisnoj ostavštini Slavka Zlatića u Državnome arhivu u Pazinu čuvaju se prijavni listovi koje su koristili Slavko Zlatić i Mario del Monaco. Na njima su različitim rukopisima zapisani glasovi pojedinih članova (*si* ili *no*) te komentari samoga Slavka Zlatića. Rukopisna ostavština Slavka Zlatića, HR-DAPA-829, kutija 12, 2.4.11. Djelatnost žirija 2.4.11.3. Žiri za međunarodno natjecanje opernih pjevača 25. – 28. 08. 1976.

⁴³ ***: Per Stella Doz non più chimere, *Il Piccolo*, 95 (30. 8. 1976) 592, nuova serie, 5.

»Godine 1976. bila sam vrlo mlada (24 godine) i s vrlo malo iskustva u natjecanjima, a još manje u opernome kazalištu. Nisam puno vjerovala u svoje mogućnosti; stoga sam bila jako iznenađena kada sam saznala da sam pobijedila. Ali bila sam i sretna: polako sam postavljala temelje pjevačke budućnosti i osvijestila da će to biti moj put.

Sjećam se vrlo prijateljske atmosfere, kako sa žirijem, tako i s kolegama, lijepoga grada, velikoga otvorenog parka, blagih vremenskih uvjeta, svoje želje da 'komuniciram' kroz pjesmu; ali i dalje se smiješim svojem neiskustvu i naivnosti kada sam odlučila na završnome koncertu, u želji da napravim iskorak i da se nametnem, izvesti vrlo tešku ariju koju nikad prije nisam pjevala osim u studiju. U toj teškoj ariji, 'È strano...' iz *Traviata*, moja lažna smjelost u uvjerenju da sam sposobna izvesti bilo što i uzbuđenje zbog novoga izazova doveli su do toga da mi je glas u nekoliko trenutaka zakazao. Nakon toga, vidjevši moju tugu, Barbieri mi je rekla: 'Tko ti je savjetovao da pjevaš tu ariju? Nije bila u programu!' Ne znam, ne sjećam se, sigurno mi je netko to sugerirao, ali uglavnom sam to bila ja koja sam s nestrpljenjem htjela ponovno okušati sreću da bih reafirmirala svoje 'ja sam sopran'. U tome sam podbacila, ali riječi velike pjevačice utješile su me i dale mi važnu lekciju za budućnost: nikad ne radi nešto u što nisi potpuno sigurna. A ako smo te nagradili, to je zato što MI vjerujemo u tebe.«⁴⁴

Tijekom daljnje karijere Doz je pjevala u svim većim talijanskim kazalištima, u Veneciji, Palermu, Torinu, Trstu, Cataniji, Trevisu, Bergamu i Perugii, predstavljajući se u vodećim ulogama iz djela Mozarta (*Così fan tutte*, *Čarobna frula*, *Figarov pir*), Wagnera (*Rajnino zlato*, *Sumrak bogova*), Dvořaka, Respighija i Mannina. Usto je priređivala recitale i seminare za usavršavanje u Kini, Južnoj Koreji, Njemačkoj, Španjolskoj, Estoniji, Latviji, Danskoj, Francuskoj i na raznim talijanskim konzervatorijima, a od 1997. godine do umirovljenja bila je voditeljica Katedre za vokalnu komornu glazbu na Konzervatoriju u Milanu.⁴⁵

Drugonagrađeni Georg Tichy iz Austrije započeo je svoju pjevačku karijeru u Bečkim dječacima (Bečkome dječaćkom zboru). Nakon završetka studija strojarstva studirao je pjevanje na Bečkome konzervatoriju te je 1973. godine debitirao u Bečkoj državnoj operi. Na njegovu je prijavnom listu zapisano da ima »lijep glas, muški bariton«, no da mu je »izgovor manjkav« te da je »dinamički prilično ravan« i da »u visinama mijenja timbar«, ali je sveukupno »dobar«. Nakon nastupa u Puli pjevao je glavne baritonske uloge u zemlji i inozemstvu, od Wolframa u operi *Tannhäuser* u milanskome kazalištu La Scala preko Rigoletta na firentinskome glazbenom festivalu do Harlekina u Straussovoj operi *Ariadna na Naxosu* na salzburškome festivalu, te je priređivao recitale.⁴⁶

⁴⁴ Osobno svjedočanstvo Stelije Doz. Korespondencija pohranjena kod autorica teksta.

⁴⁵ ***: Stelia Doz, *Chiesa Savona*, mrežna stranica, <<https://www.chiesasavona.it/beniculturali/wp-content/uploads/Stelia-Doz-Curriculum.pdf>> (pristupljeno 27. 11. 2024) i osobno svjedočanstvo Stelije Doz. Korespondencija pohranjena kod autorica teksta.

⁴⁶ Tichy, Georg, *Naxos videolibrary*, <<https://www.naxosvideolibrary.com/person/757#>>; Tichy Georg, baritone, *The Israeli Opera*, mrežna stranica, <<https://www.israel-opera.co.il/en/cast/tichy-georg>>

Talijan Angelo Nardinocchi, također dobitnik druge nagrade, završio je studij pjevanja na konzervatoriju Santa Cecilia u Rimu. Debitirao je u Spoletu u operi *La Bohème* u ulozi Marcella godinu dana prije dolaska u Pulu, gdje je na natjecanju o njemu zapisano da je »lijep muški bariton« koji »pada u visinama« i koji »piano ne izdrži kraja«. Specijalizirao se za karakterne uloge te je redovito nastupao na svim većim talijanskim pozornicama surađujući s interpretatorima poput Luciana Pavarottija, Placida Dominga i Mirelle Freni pod vodstvom dirigenata kao što su Zubin Mehta, Riccardo Muti, Daniel Oren i Maurizio Arena. U svojoj je karijeri zabilježio mnogobrojne nastupe u Sjedinjenim Američkim Državama, na Floridi, u Koreji, Japanu, Izraelu i Kini, a redovito nastupa i danas.⁴⁷

Grčka sopranistica Sofija Masarakis (Sophia Kalogeropoulou), dobitnica treće nagrade, studirala je pravo i političko-ekonomske znanosti na Sveučilištu u Ateni. Usto je studirala glazbu na Konzervatoriju u Ateni i u Studiju Bečke državne opere (Austrija), gdje je i nastupala kao solistica u sezoni 1976/1977. Zbog bolesti prekinula je pjevačku karijeru, ali je potom ostvarila uspješnu slikarsku karijeru. Članovi povjerenstva u njezinoj su prijavi zapisali samo »dobra, dalje«.⁴⁸

Trećenaagrađeni Igor Filipović iz Slovenije učio je pjevanje kod sopranistice i pedagoginje Ksenije Vidali, a javnosti se prvi put predstavio u mariborskoj operi u ulozi Ernesta u operi *Don Pasquale* Gaetana Donizettija netom prije natjecanja u Puli, gdje su članovi povjerenstva na njegov prijavi list zapisali da je »tenorino – muzikalan, mlad, neiskusan«. Nakon toga postao je stalni gost ljubljanske opere i baleta. Nastupao je u Sloveniji, kao i na pozornicama širom Europe, Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. Ponajprije je bio prepoznatljiv po ulogama u talijanskim operama.⁴⁹

Koncepcija i tijek natjecanja 1977. godine

Iako je prema dogovoru između organizatora domaćin natjecanja 1977. godine trebala biti Italija, dok je Pula trebala samo ugostiti laureate na završnome koncertu u Areni, te se godine manifestacija održala u objema državama. U Villi Manin od 18. srpnja do 8. kolovoza Mario del Monaco vodio je seminar za usavršavanje mladih pjevača, a pod njegovim se predsjedanjem od 1. do 6. kolovoza održalo i natjecanje opernih pjevača koje su organizirali Centar za vivaldijanske

baritone/> (pristupljeno 27. 11. 2024).

⁴⁷ Više na: <<https://www.ariadimusica.com/wp-content/uploads/2016/08/Nardinocchi.pdf>> (pristupljeno 27. 11. 2024). Njegove angažmane moguće je pratiti na mrežnoj stranici *Operabase*: <<https://www.operabase.com/angelo-nardinocchi-a1181/en>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

⁴⁸ Više na: <<https://www.sophiakalogeropoulou.com/about-artist>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

⁴⁹ ***: Umrl je uveljavljeni operni pevec Igor Filipović, *N1*, mrežne stranice, <<https://n1info.si/novice/kultura/umrl-je-uveljavljeni-operni-pevec-igor-filipovic>>; ***: Umrl je operni pevec Igor Filipović RTV Slovenija, mrežne stranice <<https://www.rtvsllo.si/kultura/oder/umrl-je-operni-pevec-igor-filipovic/664155>> (pristupljeno 23. 11. 2024).

studije i udruga Pro Loco iz Codroipa. U prosudbenome su povjerenstvu, među ostalima, bili Zlatko Foglar, Marta Lantieri i Hans Gabor.⁵⁰ Talijanski list *Il Piccolo* izvijestio je tek o imenima dobitnika nagrada, koji su se na završnome koncertu predstavili uz Bugarski državni orkestar, kojim je ravnao Borislav Ivanov.⁵¹

U Puli natjecanje se održalo nakon završetka operne sezone, od 21. do 26. kolovoza, i bilo je, prema napisu u listu *Il Piccolo*, namijenjeno natjecateljima »iz istočnih i zapadnih zemalja«.⁵² Organizirale su ga Koncertna direkcija Zagreb, pulska Istarska scena, koja se u međuvremenu preimenovala u Centar za scenske i likovne djelatnosti, te bečki ogranak Centra za vivaldijanske studije.⁵³ Iako se nakon završetka prošlogodišnjega natjecanja najavljivalo da će laureati u 1977. dobiti priliku nastupiti u opernim izvedbama u Areni, umjesto prvonagrađenih u Rossinijevoj operi *Seviljski brijač* uz orkestar Udruženja orkestralnih umjetnika SR Hrvatske pod ravnanjem Nikše Bareze nastupili su natjecatelji koji 1976. godine nisu osvojili nagrade: Darinka Šegota, Mira Zidarić i Slobodan Stanković.⁵⁴

Sve etape natjecanja održale su se u Istarskome narodnom kazalištu.⁵⁵ U žiriju su i te godine bile iznimno cijenjene osobe iz svijeta opere: američka sopranistica talijanskih korijena, dugogodišnja vodeća umjetnica Metropolitan Opere Licia Albanese, Biserka Cvejić (Bečka državna opera, HNK u Zagrebu), Judith Sandor (Mađarska državna opera u Budimpešti), Nikša Bareza (HNK u Zagrebu), Zlatko

⁵⁰ ***: Perfezionamento lirico con Del Monaco maestro, *Il Piccolo*, 96 (16. 7. 1977) 9370, 7.

⁵¹ ***: Fiorisce a Passariano la scuola di Del Monaco, *Il Piccolo*, 96 (1. 8. 1977) 636, nuova serie, 5; ***: Finalisti del concorso cantano a Villa Manin, *Il Piccolo*, 96 (6. 8. 1977) 9388, 7; ***: Si e concluso il concorso del Centro di studi Vivaldiani. Cantanti lirici a Villa Manin, *Il Piccolo*, 96 (10. 8. 1977) 9391, 7; ***: Wettbewerbe, *Melos, Neue Zeitschrift für Musik*, 1977, 360. U knjizi Mario Del Monaco. *Monumentum aere perennius* (Parma: Azzali Publisher, 2002, 745-746) Elisabetta Romagnolo navodi da je slavni tenor u Villi Manin organizirao seminare za usavršavanje koje su pohađali mladi pjevači iz cijeloga svijeta, no da se taj dio njegova radnoga životopisa nedovoljno istražio. U ostalim dostupnim Del Monacovim biografijama taj se podatak ne spominje. U Villi Manin, kao što se već spomenulo, ne postoje nikakve informacije ni arhivsko gradivo povezani sa seminarima i natjecanjem.

⁵² »dell'occidente e dell'oriente«. ***: A Pola concorso per giovani cantanti, *Il Piccolo*, 96 (14. 8. 1977) 9395, 8. Informacije o zemljama porijekla pjevača koji su pristupili natjecanju u Villi Manin nisu dostupne, a prema podatcima o prvonagrađenima riječ je ponajprije o natjecateljima iz Italije i zapadnih zemalja. ***: Si e concluso il concorso del Centro di studi Vivaldiani. Cantanti lirici a Villa Manin, *Il Piccolo*, 96 (10. 8. 1977) 9391, 7.

⁵³ ***: Canto lirico a Pola, *Il Piccolo*, 96 (25. 8. 1977) 9403, 7; ***: Nastupa stotinu mladih pjevača iz svijeta, *Glas Istre*, XXXIV (16. 8. 1977) 189, 10.

⁵⁴ ***: Arena bez operne glazbe, *Glas Istre*, XXXIV (23. 8. 1977) 195, 10. Marija Barbieri-Jelača u *Vjesniku* je zapisala da je Šegota u ulozi Rosine bila scenski vrlo privlačna, muzikalna i korektna, umilna glasa u svim položajima, osim u najeksponiranijim visokim tonovima. Za Slobodana Stankovića u ulozi Figara napisala je da je bio razigran, siguran, atraktivan, ležeran, ali malo pretvrd i isuviše težak za ulogu koju je tumačio. Doprinosa Mire Zidarić u »prilično bezveznoj ulozi Berte« procijenila je kao korektan u ansamblima i nezanimljiv u arijama. Marija BARBIERI-JELAČA: »Seviljski brijač« na pola puta, *Vjesnik*, XXXVIII (27. 8. 1977) 10782, 14.

⁵⁵ Iako se prvotno najavljivalo da će se završni koncert održati u Areni, zbog nepovoljnih se vremenskih prilika premjestio u kazališnu zgradu. ***: Nastupa stotinu mladih pjevača iz svijeta, *Glas Istre*, XXXIV (16. 8. 1977) 189, 10.

Foglar (HNK u Zagrebu), Gottfried von Einem (glavni upravitelj bečkoga festivala *Festwochen*), Gerhard Freund (glavni intendant bečkoga festivala *Festwochen*), Max Glockner (član međunarodne direkcije za operne pjevače iz New Yorka), Gerhard Gebhard (generalni direktor izdavačke kuće Deutsche Grammophon), Francesco Siciliani (dirigent angažiran u milanskome kazalištu La Scala i orkestru televizije RAI), Anton Guadagno (dirigent u Bečkoj državnoj operi), Kurt Hubenthal (rektor Visoke glazbene škole u Weimaru), Brian McMaster (generalni direktor kazališta Grand Théâtre iz Ženeve), Charles Riecker (umjetnički ravnatelj njujorške Metropolitan Opere), Siegfried Palm (glavni intendant opere u Berlinu) i Paolo Grassi (urednik na televiziji RAI iz Rima). Žirijem su predsjedali ugledna talijanska mezzosopranistica Giulietta Simoniato i Slavko Zlatić.⁵⁶ Pokrovitelj natjecanja bio je predsjednik Skupštine Općine Pula Josip Kolić, a članovi Počasnog odbora bili su vojvoda od Bedfordta iz opatije Woburn u Velikoj Britaniji, generalni sekretar austrijske udruge Bundestheaterverband⁵⁷ Robert Jungbluth, ministar u austrijskoj vladi Alois Mock te Božo Bek, predsjednik Komisije za kulturne veze s inozemstvom Republičkoga sekretarijata za prosvjetu i kulturu.⁵⁸

⁵⁶ O. DAMIANI: Eva Bartfai ungherese vince con »E' strano...«, *La Voce del Popolo*, 33 (29. 8. 1977) 200, 6; Marija BARBIERI-JELAČA: Parada lijepih glasova mladih pjevača, *Vjesnik*, XXXVIII (31. 8. 1977) 10786, 14; ***: Domani il concorso per giovani cantanti, *La Voce del Popolo*, 33 (20. 8. 1977) 193, 11; 2nd International Competition for young opera singers Arena Pula, *Opera journal*, (1977) 28, 615 (reklama).

Imena nekih članova povjerenstva i pokrovitelja (npr. Licia Albanese, Siegfried Palm i Paolo Grassi) navode se samo u pojedinim novinskim člancima; moguće je da su otkazali sudjelovanje ili pristali sudjelovati u posljednji čas ili su, pak, pojedini novinari propustili zabilježiti sva imena.

⁵⁷ Udruga koja upravlja državnim kazalištima u Austriji.

⁵⁸ O. DAMIANI: Eva Bartfai ungherese vince con »E' strano...«, 6.

**2nd International
Competition for
young opera singers
Arena Pula
August 21-26, 1977**

The meeting place of singers from the
Western and Eastern World

Patronage:
His Grace, The Duke of Bedford,
Woburn Abbey
Minister Dr. Alois Mock, Vienna
Eng. Josip Kolic, Pula

Presidency:
Giulietta Simonato, Rome
Prof. Slavko Zlatić, Pula

Jury:
Biserka Cvejić (Staatsoper Vienna,
Opera Zagreb)
Mo. Nikša Bareza (Opera Zagreb)
Prof. Gottfried von Einem (Vienna)
Zlatko Foglar (Opera Zagreb)
Gerhard Freund (General Manager
Vienna Festival)
Prof. Hans Gabor (Wiener Kammeroper)
Gerhard Gebhardt (General Manager
"Deutsche Grammophon-Ges.m.b.H.",
Vienna)
Mo. Paolo Grassi (President RAI-TV,
Rome)
Mo. Anton Guadagno (USA)
Prof. Kurt Hübenthal (Rector Music
High-School Weimar, DDR)
Brian McMaster (Welsh National Opera,
Cardiff)
Prof. Siegfried Palm (General Manager
Deutsche Oper Berlin)
Jean-Claude Riber (General Manager
Grand Théâtre Geneva)
Charles Riecker (Artistic Administrator
Metropolitan Opera, New York)
Prof. Judith Sandor (Opera Budapest)

Prizes and Possibilities for engagements to
the winners

Gala-concert of the finalists with orchestra
in the Arena

It is foreseen to stage every year a production
at the marvellous Castle in Pula with the
winners of the previous year

The international press, radio- and TV-
stations will be represented

Application and Information:
Prof. HANS GABOR
A 1010 VIENNA
FLEISCHMARKT 24
Phone (0222) 52 01 00

Slika 5: Reklama za
Međunarodno natjecanje
opernih pjevača 1977,
Opera journal, (1977) 28, 615.

Natjecanje je brojem zainteresiranih sudionika uvelike premašilo prethodno izdanje. Prijavilo se stotinjak kandidata, a audiciji je pristupilo njih 76⁵⁹ iz raznih

⁵⁹ Imena natjecatelja: Silvija Purčar, Marjana Burgstaller-Lipovšek, Alfred Burgstaller, Mari Jo Tynon, Hisa Fukuda, Mura Kievman-Mager, Ratomir Kliškić, Claude Jügen, Margaret Barron, Otto Prosper, Ernst Daniël Smid, Olga Gracelj, Christiane Beger, Paul Cichetti, Ingrid Royer, Claudia Adrario, Matthias Hüttenhofer, Kathryn Miniccozzi, Henning Rand, June Presswood, Idalia Pasterny, Edith Dallner, Margit Tomik, Justyna Pasterny, Susanne Maroti, Laszlo Kunz, Claudia Birkenheier, Reginald Evans, Zlatomira Nikolova, Heimo Smola, Bruno Fabisch, Marina Jajić, Lisabeth Montini, Veneta Janeva Iveljić, Balazs Poka, Elizabeth Ceresa, Anna Wöber, Julia Hill, Peter Pianella, Mariluce Baeta, Eva Terebessy, Marguerite Caron, Magdalena Švagan-Jeličić, Phoebe Flewelling, Michael Vaccaro, Chris Merritt, Klaus Jürgen Küper, Gregory Reinhart, Werner Novotny, Verity Bostick, Eva Bartfai, Mirella Katarinčić Toić, Joseph Mennit, Edith Pye, Dubravka Zubović, Mladen Katanić, Morteza Salsali, William Elvin, Robert

europskih zemalja, Sjeverne i Južne Amerike, Azije i Australije. Njih 12 predstavljalo je Jugoslaviju.⁶⁰ Obvezan repertoar te se godine dopunio arijama iz opera njemačkih i slavenskih autora.⁶¹ Nakon polufinalnoga natjecanja u finale se plasiralo 13 kandidata. Manifestacija je završila svečanim koncertom, a finalisti su izvodili arije uz pratnju orkestra Udruženja orkestralnih umjetnika SR Hrvatske pod dirigentskom

Vaillancourt, Jan Polak, Eva-Maria Donati, Breda Senčar, Bonita Glenn, Marijana Križman, Branka Kambrasaković, Richard Burgess-Ellis, Walter-Heinz Streitberger, Takuo Tsukioka, Hermine Maria von Strumer, Paul Mastrangelo, Susan Wold, Nicole Kirsch, Aida Borelli, Rex Taylor-Craig, Eszter Poka i Hans-Jörg Spiess. Rukopisna ostavština Slavka Zlatića, HR-DAPA-829, kutija 12, 2.4.11. Djelatnost žirija 2.4.11.4. Žiri za II međunarodno natjecanje mladih opernih pjevača Pula 21. – 27. 07. 1977.

⁶⁰ Zemlje porijekla natjecatelja navedene su u arhivskoj dokumentaciji pohranjenoj u Rukopisnoj ostavštini Slavka Zlatića. O provenijenciji pjevača govori se i u člancima objavljenima u dnevnome tisku i podatci se međusobno razlikuju. Vidi: Renato PERNIĆ: *Dnevnik Radio Pule*, 23. 8.1977, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula; ***: Nastupa stotinu mladih pjevača iz svijeta, *Glas Istre*, (16. 8. 1977) 189, 10; O. DAMIANI: Eva Bartfai ungherese vince con «E' strano...», 6.

⁶¹ Popis obveznih arija rezultat je analize arhivske dokumentacije pohranjene u Rukopisnoj ostavštini Slavka Zlatića, HR-DAPA-829, kutija 12, 2.4.11. Djelatnost žirija 2.4.11.3. Žiri za međunarodno natjecanje opernih pjevača 1977.

Soprani: Rossini: *Seviljski brijuč* – »Una voce poco fa«; Verdi: *Aida* – »Qui Radamès verrà – O Patria mia«; Verdi: *Otello* – »Mia madre aveva una povera ancella«; Verdi: *Otello* – »Ave Maria«; Verdi: *Rigoletto* – »Caro nome«; Verdi: *Don Carlos* – »Tu che le vanità«; Mozart: *Don Giovanni* – »Mi tradi quell'alma ingrata«; Mozart: *Otmica iz saraja* – »Ach, ich liebte«; Mozart: *Figarov pir* – »Giunse alfin il momento – Deh, vieni, non tardar«; Gounod: *Faust* – »Air des bijoux«; Bizet: *Carmen* – »C'est des contrebandiers le refuge ordinaire«; Weber: *Strijelac vilenjak* – »Und ob die Wolke«; Wagner: *Ukleti Holandez* – »Jo-ho-he Traft ihr das Schiff«; Puccini: *La Bohème* – »Quando m'en vo' soletta«; Beethoven: *Fidelio* – »O wär ich schon mit dir vereint«; Donizetti: *Don Pasquale* – »Quel guardo il cavaliere... So anch'io la virtù magica«; Nicolai: *Vesele žene windsorske* – »Nun eilt herbei Frau Fluth«; Charpentier: *Louise* – »Depuis le jour«; Gotovac: *Ero s onoga svijeta* – »Majko majčice«; Dvořák: *Rusalka* – »Měsíčku na nebi hlubokém«.

Mezzosoprani i kontraaltovi: Verdi: *Don Carlos* – »O don fatale«; Verdi: *Krabuljni ples* – »Re dell'abisso, affrettati«; Verdi: *Aida* – »Qui radamès verrà... O patria mia«; Rossini: *Pepeljuga* – »Nacqui all'affanno... Non più mesta«; Gluck: *Orfej* – »Che farò senza Euridice«; Bizet: *Carmen* – »En vain pour évier les réponses amères«; Thomas: *Mignon* – »Connais-tu le pays«.

Tenori: Donizetti: *Ljubavni napitak* – »Una furtiva lagrima«; Donizetti: *Don Pasquale* – »Povero Ernesto«; Lortzing: *Der Waffenschmied* – »Man wird ja einmal nur geboren«; Mozart: *Čarobna frula* – »Dies Bildnis ist bezaubernd schön«; Mozart: *Otmica iz saraja* – »Konstanze, Konstanze«; Gounod: *Faust* – »Salut! Demeure chaste et pure«; Offenbach: *Hofmannove priče* – »Il était une fois à la cour d'Eisenach«; Bizet: *Carmen* – »La Fleur que tu m'avais jétée«.

Baritoni: Verdi: *Otello* – »Vanne la tua meta già vedo«; Mozart: *Figarov pir* – »Hai già vinta la causa«; Mozart: *Così fan tutte* – »Donne mie, la fate a tanti«; Bizet: *Carmen* – »Votre toast, je peux vous le rendre«; Puccini: *La Bohème* – »Schaunardova arija«; Puccini: *Turandot* – »Minister Ping aria«; Rossini: *Turco in Italia* – »Bella Italia«; Leoncavallo: *I Pagliacci* – »Arija Silvija«; Lortzing: *Der Wildschütz* – »Wie freundlich strahlt die holde Morgensonne«; Lortzing: *Der Wildschütz* – »Heiterkeit und Fröhlichkeit«; Gounod: *Faust* – »Avant de quitter ces lieux«; Zajc: *Nikola Šubić Zrinski* – »Gle kako divno sjaji grad«; Donizetti: *Don Pasquale* – »Bella siccome un angelo«; Mozart: *Figarov pir* – »Vedrò mentr'io sospiro«; Verdi: *Otello* – »Credo Credo in un Dio crudel«; Borodin: *Knez Igor* – »Ни сна, ни отдыха измученной душе« (Ni sna, ni otdyha izmučennoy duše)

Basovi: Rossini: *Seviljski brijuč* – »La calunnia«; Verdi: *Simon Boccanegra* – »Il lacerato spirito«; Mozart: *Čarobna frula* – »In diesen heil'gen Hallen«; Smetana: *Prodana nevjesta* – »Každý jen tu svou« (Svaki samo svoju); Verdi: *Macbeth* – »Studia il passo, o mio figlio!«; Gounod: *Faust* – »Vous, qui faites l'endormie«; Mozart: *Don Giovanni* – »Madamina, il catalogo è questo«; Čajkovski: *Evgenije Onjegin* – »Любви все возрасты покорны« (Lyubví vsé vózrasty pokórny).

palicom Vjekoslava Šuteja. Tom su prilikom podijeljene i nagrade prvoplasiranim.⁶² Prvu je nagradu i iznos od 15 000 dinara osvojila mađarska sopranistica Eva Bartfai, drugu nagradu i 10 000 dinara austrijski bas Hans-Jörg Spiess, a treću nagradu i iznos od 5000 dinara podijelile su mezzosopranistica Marjana Lipovšek i sopranistica Mirella Toić.⁶³ Završni je koncert sa zanimanjem pratio hrvatski i talijanski dnevni tisak. Kritičarka Marija Barbieri-Jelača u *Vjesniku* je zapisala sljedeće:

»Rekli bismo da bi svako kazalište moglo angažirati onih trinaestero mladih umjetnika koje smo čuli na završnom koncertu. Neki su se među njima istakli posebno lijepim glasom: to su bili i najmlađi te večeri 23 godišnji bariton iz Budimpeštanske opere Balasz Poka koji je pjevao Prolog iz 'Pagliaccija' te naša mlada tek diplomirana studentica Muzičke akademije u Ljubljani 24-godišnja Riječanka Mirella Katarinčić-Toić, kojoj je i pripala treća nagrada žirija za ariju Aide na Nilu. Dvoje Amerikanaca sopran Kathryn Minicozzi i tenor Chris Merritt istakli su se pjevačko-tehničkim kvalitetama. Posebno je oduševio mladi 24-godišnji Merritt, koji je otpjevao ariju Tamina iz 'Čarobne frule'. On je pjevao tehnički sigurno, muzikalno, s naglašenim osjećajem za interpretaciju Mozartove glazbe, rutinirano kao da je iza njega već bogata karijera, i nitko nije mogao shvatiti odluku žirija koji mu nije dodijelio nijednu nagradu.«⁶⁴

Iako je shvatljivo da publiku impresioniraju kolorature i duboki basovski registri, nastavila je Barbieri-Jelača, mnogi su ostali iznenađeni činjenicom da je žiri drugu nagradu dodijelio austrijskomu basu Hans-Jörgu Spiessu, »koji je istini za volju bio u svojoj izvedbi arije Fiesca iz 'Simona Boccanegre' siguran i efektan, nad kompletnijim Merrittom«.⁶⁵ Kritičarka je istaknula »osobiti scenski šarm« mađarske sopranistice Eve Terebessy te australskoga basa porijeklom iz okolice Pule, Petera Pianellu, »koji je otpjevao ariju Figara iz 'Figarova pira', bolje reći efektno odglumio«.⁶⁶ Pohvalila je i baritona Williama Elvina, japanskoga tenora Takua Tsukioku te prvonagrađenu mađarsku sopranisticu Evu Bartfai.⁶⁷ »Ona je tehnički, suvereno, muzikalno i superiorno otpjevala ariju Violette iz 'Traviate' i pokazala se najkompletnijim pjevačem ovog natjecanja.«⁶⁸

Ista je kritičarka u svojem osvrtnu posvetila posebnu pažnju jugoslavenskim natjecateljima izrazivši žaljenje što ih se prijavilo tek desetak, od kojih su se u finale plasirale samo četiri pjevačice.⁶⁹ Riječi hvale za sve nagrađene imao je Otello Damiani, kritičar pulskoga dnevnog lista na talijanskome jeziku *La Voce del Popolo*:

⁶² Renato PERNIĆ: *Dnevnik Radio Pule*, 25. 8. 1977, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula; Marija BARBIERI-JELAČA: Parada lijepih glasova mladih pjevača, *Vjesnik*, XXXVI-II (31. 8. 1977) 10786, 14.

⁶³ D. N.: Odabrani najbolji, *Glas Istre*, XXXIV (29. 8. 1977) 200, 8.

⁶⁴ M. BARBIERI-JELAČA: Parada lijepih glasova mladih pjevača, 14.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*

»Čistoga i sjajnoga glasa u visokim tonovima, Bartfai je izvela ariju 'E' strano, e' strano' iz prvoga čina opere 'La Traviata' G. Verdija. Njezin nastup bio je izuzetno zahtjevan, i to zbog izraženoga smisla za interpretaciju. Drugo je mjesto osvojio Hans-Joerg Spiess s arijom 'Il lacerato spirito' iz opere 'Simon Boccanegra' G. Verdija, u kojoj je uspio probuditi bolnu izražajnost u svojoj interpretaciji te se nametnuo konzistentnošću – i nadalje ugodnim tonom, osobito u niskome registru. Naše dvije predstavnice, Marjana Lipovšek (s arijom Ulrice iz opere 'Un Ballo in maschera' G. Verdija) i Mirella Toić (s arijom 'Qui Radamès verra' iz Verdijeve 'Aide') nisu razočarale. Prva se istaknula uvjerljivošću u dramatičnim tonovima, a druga lakoćom izvedbe koja joj je omogućila da svlada zahtjevne Verdijeve dionice s pravom mjerom.«⁷⁰

Iz teksta novinara tršćanskoga lista *Il Piccolo* vidljivo je nezadovoljstvo time što Italija nije bila uključena u organizaciju manifestacije te što su u finale ušla samo tri pjevača porijeklom iz »domovine *belcanta*«, i to Talijani s prebivalištem u Americi (Vaccaro i Mastrangelo) i Australiji (Peter Pianella, rođen u Puli). Laureate je s neprikrivenim sarkazmom opisao na sljedeći način:

»Svi su lijepi, mladi, vitki, a za žene ne postoji problem preuranjenoga celulita zahvaljujući makrobiotičkoj prehrani i sportu, to malo tenora na sceni ima tjelesnu građu atletičara: hoćemo li napokon vidjeti smrt 'Violette' koja bi se mogla uklopiti u nalaz obdukcije te 'Grofa Almavivu' koji se ne bori sa škembicom?«⁷¹

Novinar navedenoga lista negodovao je zbor skromnog odaziva pjevača iz Italije te nije propustio osvrnuti se na propuste u organizaciji natjecanja:

»Nije nedostajalo ni nekoliko organizacijskih nezgoda, poput stalnih preleta vojnih aviona iznad Pule tijekom audicija u kazalištu »Ristori«, što je izazvalo bijes jednoga od članova žirija, te nezgode koja se dogodila talentiranomu američkom baritonu koji je, želeći da ga prati izuzetno šarmantna, ali i neiskusna i smotana pijanistica, gotovo ugrozio ocjenu svoje 'Cavatine' iz 'Seviljskoga brijača'.«⁷²

⁷⁰ »Nitida nella voce squillante nei acuti, la Bartfai ha eseguito da 'La Traviata' di G. Verdi l'aria del I atto 'E' strano, e strano'. La sua esibizione è stata delle più probanti anche per uno spiccato senso interpretativo. Il secondo classificato – Hans-Joerg Spiess con 'Il lacerato spirito' dal 'Simon Boccanegra' di G. Verdi ha saputo penetrare con dolorosità nella sua impersonificazione, e si è imposto per la consistenza – quanto mai gradevole del suo timbro, specialmente nel registro grave. Le nostre due rappresentanti, Marjana Lipovšek (aria di Ulrice da 'Un Ballo in maschera' di G. Verdi) e Mirella Toić ('Qui Radamès verra' dall' 'Aida' di Verdi) non hanno figurato e s'impoverirono la prima per risultare convincenti di toni drammatici, la seconda per agevolezza emissiva che le permise di superare la impervia stesura verdiana con proprietà.« O. DAMIANI: Eva Bartfai ungherese vince con »E' strano...«, 6.

⁷¹ »Sono tutti belli, giovani, slanciati e, per le donne non esiste il problema della cellulite precoce grazie alla dieta macrobiotica e allo sport, i pochi tenori in campo hanno il fisico da ostacolisti: vedremo finalmente una morte di 'Violetta' che potrebbe essere confrontata dal referto di un medico legale, e un 'Conte d' Almaviva' che non litta con la pancetta?« Luciano COSSETTO: Scattano come atleti i futuri divi della lirica, *Il Piccolo*, 96 (26. 8. 1977) 9404, 8.

⁷² *Ibid.*

Pulsko kazalište nikada se u povijesti nije zvalo *Ristori*. S obzirom na to da Talijani restorane ponekad kolokvijalno nazivaju *ristori*, a da se u kazališnoj zgradi, tada zatvorenoj za javnost, prema rije-

Osim žirija mogućnost glasovanja za najboljega mladog pjevača dobila je i publika, koja je najveći broj glasova dala Evi Bartfai.⁷³ Posebnu je nagradu dodijelio i Međunarodni centar Muzičke omladine u Grožnjanu, koji je četirima pjevačima obećao osigurati osamnaestodnevni boravak u njihovu centru u 1978. godini kako bi zajedno pripremali operu kojom bi gostovali u istarskim mjestima. Te su nagrade osvojili sopranistica Eva Bartfai, bas Peter Pianella iz Australije, tenor Chris Meritt iz Amerike te ljubljanska sopranistica Marjana Lipovšek.⁷⁴ O natjecanju su izvijestili i inozemni stručni časopisi, poput magazina *Opera* i časopisa *Musikrevy Svesci*, *Musica* i *Melos/NZ – neue Zeitschrift für Musik*.⁷⁵

U prijavnim listovima natjecatelja uz mjesto rođenja i boravka zabilježeni su i podaci o njihovu dotadašnjem školovanju i angažmanima te naslovi arija koje su pripremili. Iz njih je razvidno da je pobjednica natjecanja, mađarska koloraturna sopranistica Eva Bartfai, učila glazbu na privatnim podukama u Budimpešti. Prije natjecanja u Puli nastupala je u kazalištima u Grazu, Buchenu i Marseilleu u Mozartovoj operi *Čarobna frula*, Offenbachovoj operi *Hoffmannove priče*, Donizetti-jevoj operi *Lucia di Lammermoor*, Puccinijevoj operi *Madama Butterfly*, Smetaninoj operi *Prodana nevjesta* te u Straussovim, Millöckerovim i Lehárovim operetama.⁷⁶

Za drugonagrađenoga Hans-Jörga Spiessa zapisano je da je učio pjevanje putem privatnih poduka u Grazu i u opernome studiju u Zürichu te da je prije natjecanja u Puli nastupao u opernim kućama u Zürichu, Baselu i St. Gallenu u ulogama iz Mozartovih, Puccinijevih i Verdijevih opera.⁷⁷

U prijavnome listu trećenagrađene, mezzosopranistice Marjane Lipovšek, zapisano je da je završila Muzičku akademiju u Ljubljani, da živi na relaciji Graz – Berlin te da je, uz koncertnu djelatnost u Jugoslaviji, dotad nastupila u izvedbi djela *Il lutto dell'Universo* Leopolda I. Habsburškoga u Beču, u izvedbi Bachovih

čima organizatora, nije organizirao domjenak na kojemu se služilo jelo i piće te da u njemu nije djelovao restoran, nejasno je zašto ga je novinar tako nazvao.

⁷³ »Non sono mancati, peraltro, alcuni incienti orgnizzativi, quello dei continui passaggi di reattori militari sul cielo di Pola durante le audizioni al teatro 'Ristori', passaggio che ha provocato le ire di uni dei giurati a l'infortunio occorso ad un bravo baritono americano che, volendosi far accompagnare da uzna graziosissima quanto inesperta e pasticciona pianista, ha quasi compromesso il giudizio sulla sua 'Cavatina' del Barbiere.« Luciano COSETTO: Scattano come atleti i futuri divi della lirica, 8.

⁷⁴ Renato PERNIĆ: *Dnevnik Radio Pule*, 27. 8. 1977, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula. Ne postoje podatci o realizaciji toga projekta.

⁷⁵ *Opera*, 28/1977, 615; *Operanews*, listopad 1977, 938; *Musica. Monatsschrift für alle Gebiete des Musiklebens*, 31/1977, 299; *Musikrevy Svesci*, 32-33/1977, 143.

⁷⁶ Eva Barta-Bartfai (Budapest, 31. August 1945). Studirala je pjevanje kod Marte Onody u Budimpešti, a 1973. godine preselila se u Graz, gdje je sljedeće godine angažirana kao solistica u operi. Od 1988. bila je članica nastavnog osoblja sveučilišta Kunstuniversität Graz, a od 1989. radila je na Sveučilištu za glazbu i izvedbene umjetnosti u Beču. Gostovala je u vodećim europskim opernim kućama. Wolfgang SUPPAN: Barta-Bartfai, Eva, *Steirisches Musiklexikon online*, <<https://rme.rilm.org/rme/stable/526644>> (pristupljeno 21. 12. 2024).

⁷⁷ Iz članaka u časopisu *Opera*, vidljivo je da je Hans-Jörg Spiess neko vrijeme bio angažiran u Bečkoj komornoj operi, no o njemu nismo pronašle više podataka.

djela *Muka po Ivanu* i *Misa u h-molu*, kao Marianna u Rossinijevoj operi *Il Signor Bruschino* u Grazu te u djelu *Muka po Mateju* u Nizozemskoj. U svoj bogat radni životopis Lipovšek je tijekom daljnje karijere upisala nastupe na najvećim opernim pozornicama svijeta uključujući Metropolitan Operu, Nacionalnu operu u Parizu, Kraljevsku operu u Covent Gardenu, milansko kazalište La Scala, Državnu operu u Hamburgu i Bavarsku državnu operu. Također je nastupala na festivalu u Bregenzu i salzburškome festivalu te surađivala s renomiranim dirigentima poput Claudija Abbada, Daniela Barenboima, Jamesa Levina, Lorina Maazela, Zubina Mehte i Riccarda Mutija.⁷⁸

Riječanka Mirella Toić, također trećenagrađena, završila je Muzičku akademiju u Ljubljani. Bila je angažirana u mariborskoj operi, gdje je prije dolaska na natjecanje u Puli 1977. debitirala ulogom Giorgette u Puccinijevoj operi *Plasť*. Zvanje magistricice solopjevanja stekla je na Univerzitetu muzičkih umetnosti u Beogradu, a potom se usavršavala u Beču i na majstorskim tečajevima pri UNESCO-u u Amsterdamu i Austriji. Od 1985. bila je angažirana u opernim kućama njemačkih kazališta, a 1988. godine postala je solistica i prvakinja Opere HNK-a Ivana pl. Zajca Rijeka. Ostvarila je zapažene uloge, posebno u Verdijevim, Puccinijevim i Mozartovim operama, bavila se i pedagoškim radom, a utemeljila je i Operni studio za mlade pjevačice i pjevače.⁷⁹

Post festum: neostvoreni planovi i propuštene prilike

Godinu dana kasnije, 1978, operni se festival ugasio. Pula se uključila u tada već tradicionalnu manifestaciju *Operna sezona Opatija – Rijeka*, a u ljetnim opernim programima na pozornici Arene redovito je nastupao ansambl Opere Narodnoga kazališta Ivana Zajca iz Rijeke. Prema dogovoru iz 1976. godine o naizmjeničnoj organizaciji te se godine natjecanje mladih pjevača održalo u Villi Manin te je najavljen koncert prošlogodišnjih laureata u pulskoj Areni.⁸⁰ Koncert se održao 7. srpnja, no, umjesto četvero prvonagrađenih, Eve Bartfai, Hans-Jörga Spiessa, Marjane Lipovšek te Mirelle Toić, nastupile su Darinka Šegota, Mirella Toić i Mira Zidarić, koje su izvodile odabrane arije uz pratnju riječkoga Opernog orkestra pod

⁷⁸ V. npr. ***: Marjana Burgstaller-Lipovšek, *Kammersängerin, Career Service center, Kunstuniversität Graz*, <<https://csc-kug.at/studierende/erfolgsgeschichten/beruehmte-absolventinnen/beruehmteabsolventinnendetail/marjana-burgstaller-lipovsek>> (pristupljeno 25. 11. 2024); Dejan VUKOSAVLJEVIĆ: Legendary Mezzo-Soprano Marjana Lipovšek Holds Masterclass In Belgrade, *Operawire*, <<https://operawire.com/legendary-mezzo-soprano-marjana-lipovsek-holds-masterclass-in-belgrade/>> (pristupljeno 25. 11. 2024). V. i na: <<https://www.operabase.com/marjana-lipovsek-a11533/en/>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

⁷⁹ Opširan životopis Mirelle (Katarinčić) Toić u: Marija BARBIERI: Mirella Toić / Mirella Katarinčić Toić, *Opera.hr*, <<https://opera.hr/index.php?p=article&id=3170>> (pristupljeno 27. 11. 2024).

⁸⁰ N. MIFKA: Operna sezona prema zajedničkim potrebama regije, *Glas Istre*, XXXV (26. 5. 1978) 8; Miroslav SINČIĆ: Operna sezona Opatija-Pula-Rijeka, *Kulturni vjesnik*, 5 (9. 9. 1978) 14, 5.

dirigentskim vodstvom Krunoslava Kajdija.⁸¹ Iz novinskih komentara vidljivo je da, unatoč kvaliteti mladih izvođača, za taj događaj pulska publika nije bila pretjerano zainteresirana:

»Bio je to vrlo seriozan koncert u kojemu su, netko više netko manje, mladi pjevači ponovno ukazali svoje kvalitete [...] jer su i svi već provjereni kroz muzičku pozornicu.«⁸²

»Premda je ulaz u dvoranu kazališta bio besplatan, Puljani su pokazali veoma slab odaziv toj priredbi, u dvorani je bilo tek nešto više ljudi nego članova orkestra na pozornici. No, i takav mogući destimulativni momenat nimalo nije djelovao na izvođače, Darinka Šegota, Mirela Toić i Mira Zidarić pjevale su izuzetnim žarom, prizivajući česte aplauze prisutnih.«⁸³

U Villi Manin te su se godine natjecanja održala u kolovozu pod predsjedanjem Marija Del Monaca. Jugoslavenski je predstavnik u žiriju bio Milivoj Šurbek, a među pokroviteljima je, uz osobe iz talijanskog i austrijskoga političkog života, bio i predsjednik Općine Pula Josip Kolić.⁸⁴ Među 72 natjecatelja za dvije su se visoke nagrade, drugu i treću, izborili jugoslavenski predstavnici Ana Pušjarević i Frank Javornik, koji su nastupili i na završnome svečanom koncertu praćeni orkestrom Estate Veneta, kojim je ravnao Luigi Toffolo.⁸⁵ Natjecanja u Villi Manin održavala su se sve do smrti Marija Del Monaca.⁸⁶

U dobro osmišljenom organizacijskom hodogramu natjecanja organiziranih 1976. i 1977. godine bilo je predviđeno da se nagrađeni solisti angažiraju u opernim predstavama u Areni, a vremenski je raspored natjecanja bio usklađen tako da se nadovezuju na operne predstave. Isti je organizator bio odgovoran za realizaciju obaju programa, što je olakšavalo koordinaciju manifestacija. Bijenalna koncepcija Pula – Passariano, uz koncerte prvonagrađenih u Areni, omogućavala je rasterećenje logističkog aspekta projekta. Financijski izdatci natjecanja nisu bili

⁸¹ D. N.: Večeras u Puli »Krabuljni ples«, *Glas Istre*, XXXV (5. 7. 1978) 154, 8; D. N.: Izuzetan »Krabuljni ples« i slab odaziv publike, *Glas Istre*, XXXV (7. 7. 1978) 156, 8.

⁸² Slavko ZLATIĆ: *Dnevnik Radio Pule*, 8. 7. 1978, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula.

⁸³ D. N.: Koncert nagrađenih pjevača, *Glas Istre*, XXXV (10. 7. 1978) 158, 8. Opširan osvrt na koncert objavljen je i u listu *La Voce del Popolo*: Otello DAMIANI: Una valida orchestra e tre voci nuove, *La Voce del Popolo*, 34 (10. 7. 1978) 168, 6.

⁸⁴ ***: Cantanti lirici a Villa Manin, *Il Piccolo*, 97 (13. 8. 1978) 9701, 7.

⁸⁵ ***: Concorso lirico a Villa Manin, *Il Piccolo*, 97 (17. 8. 1978) 9703, 6; ***: Concorso internazionale per cantanti lirici a Codroipo, *La Voce del Popolo*, 34 (12. 7. 1978) 160, 9; ***: Ugole d'oro a Villa Manin, *Il Piccolo*, 97 (20. 8. 1978) 9706, 7.

⁸⁶ ***: Voci liriche di tutto il mondo nella cornice di Villa Manin, *Il Piccolo*, 98 (11. 8. 1979) 9995, 7; ***: Il bel canto protagonista Villa Manin, *Il Piccolo*, 99 (2. 8. 1980) 10276, 7; ***: Le voci di Del Monaco, *Il Piccolo*, 100 (1. 8. 1981) 10575, 8; ***: Dolci note soto le stelle nella cornice di Villa Manin, *Il Piccolo*, 101 (6. 8. 1982), 163, 8; ***: Tredici voci, ma nessuna ha fatto gridare al miracolo, *Il Piccolo*, 102 (6. 8. 1983) 184, 7. Nakon smrti Marija del Monaca predsjedanje žirijem preuzela je Renata Tebaldi.

veliki, a mladi su pjevači dobivali priliku za nastup s orkestrom koji je za potrebe opernih izvedbi već boravio u Puli. Žiri sastavljen od zvučnih imena iz opernoga svijeta privlačio je pažnju javnosti, a o Puli se pisalo u inozemnom tisku, što je svakako predstavljalo dobru turističku propagandu. Natjecanja su pomogla afirmirati mnoge operne umjetnike, poput Georga Tichyja, Angela Nardinocchija, Igora Filipovića, Eve Bartfai, Marjane Lipovšek, Mirelle Toić, Chrisa Merritta, Susan Salms-Moss, Johna Pfliegera, Giuseppea Botte, Darinke Šegote, Ratomira Kliškića i Mire Zidarić.⁸⁷

Koncem 1979. godine Zlatko Foglar u suradnji s Hansom Gaborom osmislio je koncepciju za natjecanje koje se trebalo održati sljedeće, 1980. godine.⁸⁸ U opsežnom elaboratu istaknuo je, među ostalim, da bi bilo vrlo važno da žiri sačinjavaju osobe koje imaju mogućnost osigurati mladim talentiranim umjetnicima angažmane te im zajamčiti nastupe u jugoslavenskim opernim kućama. Natjecanje bi, piše Foglar, trebalo privući velik broj sudionika, stoga je predlagao da se u organizaciju uključe sva jugoslavenska operna kazališta, festivali, filharmonije i koncertne direkcije. Svoje bi zanimanje za suorganizaciju, nastavlja, trebale pronaći i pokazati glazbene akademijske te medijske i diskografske kuće, čime bi naša operna kazališta

»[...] dobila pet do šest kvalitetnih opernih gostovanja mladih umjetnika godišnje, vrlo atraktivnih za publiku, a po simboličnim financijskim uvjetima. Ta gostovanja bila bi jedna od nagrada pobjednicima koji kao mladi umjetnici svoj prvenstveni interes vide u nastupanju, dok je financijski efekt sekundaran. Svoj interes svi gore navedeni faktori našli bi i u otkrivanju mladih pjevača za stalne angažmane, kojih danas u jugoslavenskim opernim kućama i nedostaje.«⁸⁹

Foglar je dalje predlagao da pulska operna sezona preuzme obvezu angažiranja pobjednika u svojim predstavama za dvije godine unaprijed te da se finalni dio natjecanja održi u Areni uz pratnju orkestra, da neka od diskografskih kuća osigura objava gramofonske ploče u suradnji s Muzičkom omladinom te da financijsku potporu pruži i Savez kompozitora, »a za uzvrat bi se u natjecanje među obavezne arije uvrstila i po jedna arija domaćeg autora.«⁹⁰ U elaboratu je naveden prijedlog domaćih i inozemnih članova žirija te popis obveznih arija za sve glasove, a priložen je i detaljni organizacijski hodogram i pravilnik za buduća natjecanja.

⁸⁷ Podatci o većini umjetnika mogu se pronaći na mrežnoj platformi *Operabase*, koja nudi opsežne informacije o opernim produkcijama, izvođačima, kazalištima i repertoaru diljem svijeta. *Operabase* ima bogat arhiv prošlih produkcija, čime nudi i uvid u angažmane umjetnika koji su okončali svoje karijere. Neki među njima još su uvijek aktivni, poput Hannesa Brocka, Slobodana Stankovića, Angela Nardinocchija i Stelije Doz, dok su se neki kasnije odlučili za drugi životni poziv.

⁸⁸ Rukopisna ostavština Slavka Zlatića, HR-DAPA-829, kutija 12, 2.4.11. Djelatnost žirija 2.4.11.5. Žiri za natjecanje mladih opernih pjevača Arena – Pula 1980 (Zlatko Foglar).

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ *Ibid.*

Zbog spleta financijskih poteškoća, kulturne nebrige te neprepoznavanja važnosti takvog događaja za razvoj lokalne zajednice i njezina kulturnoga nasljeđa to se natjecanje više nikada nije održalo u Puli.⁹¹ Dvije godine kasnije, 1982, Hans Gabor u Beču je utemeljio manifestaciju International Belvedere,⁹² koja je stekla ugled jednog od najrenomiranijih svjetskih pjevačkih natjecanja. Finalne se večeri toga natjecanja odvijaju u mnogim gradovima na svim kontinentima pod svjetlima opernih pozornica koje su se prometnule u rasadnike pjevačkih talenata. Pula je, pak, kao i mnogo puta dotad, ostala u sjeni neostvarenih planova i neiskorištenih prilika.

IZVORI I LITERATURA

ARHIVSKI IZVORI:

Državni arhiv u Pazinu (HR-DAPA)

Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula (HR-DAPA-641/2.1), *Dnevnik*, kutije: 85, 86, 94, 95, 96, 106, 107

MIHAJLOVIĆ Branislav (Bane): *Dnevnik Radio Pule*, 24. 8. 1976, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula, kutija 86.

MIHAJLOVIĆ Branislav (Bane): *Dnevnik Radio Pule*, 27. 8. 1976, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula, kutija 86.

MIHAJLOVIĆ Branislav (Bane): *Dnevnik Radio Pule*, 28. 8. 1976, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula, kutija 86.

PERNIĆ Renato: *Dnevnik Radio Pule*, 23. 8. 1977, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula, kutija 95.

PERNIĆ Renato: *Dnevnik Radio Pule*, 25. 8. 1977, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula, kutija 95.

PERNIĆ Renato: *Dnevnik Radio Pule*, 27. 8. 1977, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb, kutija 95.

ZLATIĆ Slavko: *Dnevnik Radio Pule*, 8. 7. 1978, HR-DAPA-641/2.1. Radio televizija Zagreb. Radio stanica Pula, kutija 106.

Rukopisna ostavština Slavka Zlatića (HR-DAPA-829), kutija 12, 2.4.11.

Djelatnost žirija 2.4.11.3. Žiri za međunarodno natjecanje opernih pjevača 25. – 28. 08. 1976.

Djelatnost žirija 2.4.11.4. Žiri za II međunarodno natjecanje mladih opernih pjevača Pula 21. – 27. 07. 1977.

Djelatnost žirija 2.4.11.5. Žiri za natjecanje mladih opernih pjevača Arena – Pula 1980 (Zlatko Foglar).

⁹¹ Dostupno gradivo nije pružalo mogućnost dubljeg uvida u rad prosudbenog povjerenstva i politiku odlučivanja, no postavljena je osnova za daljnje specijalizirano istraživanje, analizu repertoara i usporedbu sa sličnim pjevačkim natjecanjima u Europi, što je premašivalo okvire ovoga rada.

⁹² Danas ga vode Isabella Gabor, supruga Hansa Gabora, i bivši direktor Bečke komorne opere Holger Bleck. Više v. na: <<https://www.belvedere-competition.com/>>. (pristupljeno 27. 11. 2024).

LITERATURA:

- ***: 2nd International Competition for young opera singers Arena Pula (reklama), *Opera journal*, (1977) 28, 615.
- ***: A Pola concorso per giovani cantanti, *Il Piccolo*, 96 (14. 8. 1977) 9395, 8.
- ***: Addio a Marta Lantieri regista e insegnante, *Il Piccolo*, mrežno izdanje, 17. 3. 2012, <<https://ilpiccolo.gelocal.it/trieste/cronaca/2012/03/17/news/addio-a-marta-lantieri-regista-e-insegnante-1.3692636>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ***: Agibile alla lirica la villa di Passariano, *Il Piccolo*, 95 (21. 8. 1976) 9099, 7.
- ***: Al Concorso lirico giovani di 6 Paesi, *Il Piccolo*, 95 (2. 9. 1976) 9109, 7.
- ***: Arena bez operne glazbe, *Glas Istre*, XXXIV (23. 8. 1977) 195, 10.
- ***: Cantanti lirici a Pola anzichè a Passariano, *Il Piccolo*, 95 (17. 8. 1976) 9095, 7.
- ***: Cantanti lirici a Villa Manin, *Il Piccolo*, 97 (13. 8. 1978) 9701, 7.
- ***: Canto lirico a Pola, *Il Piccolo*, 96 (25. 8. 1977) 9403, 7.
- ***: Concorso internazionale per cantanti lirici a Codroipo, *La Voce del Popolo*, 34 (12. 7. 1978) 160, 9.
- ***: Concorso lirico a Villa Manin, *Il Piccolo*, 97 (17. 8. 1978) 9703, 6.
- ***: Demografska obilježja Pule, *Grad Pula web stranica*, <<https://www.pula.hr/hr/o-puli-pola/opci-podaci/demografska-obiljezja-pule/>> (pristupljeno 25. 9. 2025).
- ***: Dolci note soto le stelle nella cornice di Villa Manin, *Il Piccolo*, 101 (6. 8. 1982) 163, 8.
- ***: Domani il concorso per giovani cantanti, *La Voce del Popolo*, 33 (20. 8. 1977) 193, 11.
- ***: Doz Stelia, *Chiesa Savona*, mrežna stranica, <<https://www.chiesasavona.it/beniculturali/wp-content/uploads/Stelia-Doz-Curriculum.pdf>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ***: Finale a Villa Manin dei concerti di Pola, *Il Piccolo*, 95 (22. 8. 1976) 9100, 5.
- ***: Finalisti del concorso cantano a Villa Manin, *Il Piccolo*, 96 (6. 8. 1977) 9388, 7.
- ***: Fiorisce a Passariano la scuola di Del Monaco, *Il Piccolo*, 96 (1. 8. 1977) 636, nuova serie, 5.
- ***: Gabor, Hans, *Austria forum*, mrežno izdanje, 2009, <https://austria-forum.org/af/AEIOU/Gabor,_Hans> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ***: Il bel canto protagonista Villa Manin, *Il Piccolo*, 99 (2. 8. 1980) 10276, 7.
- ***: Le voci di Del Monaco, *Il Piccolo*, 100 (1. 8. 1981) 10575, 8.
- ***: Marjana Burgstaller-Lipovšek, *Kammersängerin, Career Service center, Kunstuniversität Graz*, <<https://csc-kug.at/studierende/erfolgsgeschichten/beruehmte-absolventinnen/beruehmteabsolventinnendetail/marjana-burgstaller-lipovsek>> (pristupljeno 25. 11. 2024).
- ***: Nardinocchi Angelo, *Aria di musica*, <<https://www.ariadimusica.com/wp-content/uploads/2016/08/Nardinocchi.pdf>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ***: Nastupa stotinu mladih pjevača iz svijeta, *Glas Istre*, XXXIV (16. 8. 1977) 189, 10.
- ***: Oggi a Villa Manin concerto dei vincitori del concorso vivaldiano, *Il Piccolo*, 95 (29. 8. 1976) 9106, 7.
- ***: Per Stella Doz non più chimere, *Il Piccolo*, 95 (30. 8. 1976) 592, nuova serie, 5.
- ***: Perfezionamento lirico con Del Monaco maestro, *Il Piccolo*, 96 (16. 7. 1977) 9370, 7.
- ***: Pula umjesto Udina, *Glas Istre*, XXXIII (29. 7. 1976) 176, 12.
- ***: Si e concluso il concorso del Centro di studi Vivaldiani, Cantanti lirici a Villa Manin, *Il Piccolo*, 96 (10. 8. 1977) 9391, 7.

- ***: Tichy Georg, baritone, *The Israeli Opera*, mrežna stranica, <<https://www.israel-opera.co.il/en/cast/tichy-georg-baritone/>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ***: Tichy Georg, *Naxos videolibrary*, <https://www.naxosvideolibrary.com/person/757#> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ***: Tredici voci, ma nessuna ha fatto gridare al miracolo, *Il Piccolo*, 102 (6. 8. 1983) 184, 7.
- ***: Ugole d'oro a Villa Manin, *Il Piccolo*, 97 (20. 8. 1978) 9706, 7.
- ***: Umrl je operni pevec Igor Filipovič, *RTV Slovenija*, mrežne stranice, 7. 4. 2023, <<https://www.rtvsllo.si/kultura/oder/umrl-je-operni-pevec-igor-filipovic/664155>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ***: Umrl je uveljavljeni operni pevec Igor Filipovič, *N1*, mrežne stranice, 8. 4. 2023, <<https://n1info.si/novice/kultura/umrl-je-uveljavljeni-operni-pevec-igor-filipovic>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ***: Voci liriche di tutto il mondo nella cornice di Villa Manin, *Il Piccolo*, 98 (11. 8. 1979) 9995, 7.
- ***: Wettbewerbe, *Melos, Neue Zeitschrift für Musik*, 1977, 360.
- B. B.: Pula na austrijskoj televiziji, *Glas Istre*, XXXIII (18. 8. 1976) 193, 4.
- B. L.: I cantanti provengono da quattro continenti, *La Voce del Popolo*, 32 (25. 8. 1976) 197, 9.
- BARBIERI, Marija: Foglar, Zlatko, *Hrvatski biografski leksikon*, mrežno izdanje, 1998, <<https://hbl.lzmk.hr/clanak/foglar-zlatko>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- BARBIERI, Marija: Mirella Toić / Mirella Katarinčić Toić, *Opera.hr*, <<https://opera.hr/index.php?p=article&id=3170>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- BARBIERI-JELAČA, Marija: »Seviljski brijač« na pola puta, *Vjesnik*, XXXVIII (27. 8. 1977) 10782, 14.
- BARBIERI-JELAČA, Marija: Parada lijepih glasova mladih pjevača, *Vjesnik*, XXXVIII (31. 8. 1977) 10786, 14.
- BUHIN, Anita: Samoupravni preobražaj kulture kroz delegatsku prizmu: primjer Samoupravne interesne zajednice kulture općine Pula 1974. – 1990., *Časopis za suvremenu povijest* 53 (2021) 2, 467-487.
- COLUSSI, Franco: Ernetti Pellegrino Alfredo Maria, *Dizionario biografico dei friulani*, mrežno izdanje, 2016, <<https://www.dizionariobiograficoidefriulani.it/ernetti-pellegrino-alfredo-maria/>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- COSETTO, Luciano: Scattano come atleti i futuri divi della lirica, *Il Piccolo*, 96 (26. 8. 1977) 9404, 8.
- DAMIANI, Otello: Eva Bartfai ungherese vince con »E' strano...«, *La Voce del Popolo*, 33 (29. 8. 1977) 200, 6.
- DAMIANI, Otello: Una valida orchestra e tre voci nuove, *La Voce del Popolo*, 34 (10. 7. 1978) 168, 6.
- DAMIANI, Otello: Vincitrice l'Italiana Stelia Doz, *La Voce del Popolo*, 32 (29. 8. 1976) 201, 6.
- DAMIANI, Otello: Voci da segnalare oltre alle vincenti, *La Voce del Popolo*, 32 (31. 8. 1976) 202, 9.
- DUDA, Igor: *Pronađeno blagostanje: Svakodnevn život i potrošačka kultura u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih*, Zagreb: Srednja Europa, 2010.
- DUDA, Igor: Uvod u nastavni dokumentarni film *Sedamdesete mjerene metronomom: Pulska glazbena svakodnevnica 1970. – 1980.*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, 2024.
- DUKOVSKI, Darko: Grad u potrazi za identitetom, u: Josip Bratulić – Elmo Cvek (ur.): *Pula: tri tisućljeća mita i stvarnosti*, Pula: C.A.S.H., 2005, 331-339.

- DUKOVSKI, Darko: Osimski sporazumi, *Istrapedija*, mrežno izdanje, 2005, <<https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/466/osimski-sporazumi>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- DUKOVSKI, Darko: *Povijest Pule: deterministički kaos i jahači Apokalipse*, Pula: Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika, 2011.
- DURAKOVIĆ, Lada: Kulturna politika i popularna glazba: žanrovski kolaži Pule u šezdesetima, *Annales Series Historia et Sociologia*, 34 (2024) 2, 189-203.
- DURAKOVIĆ, Lada: Operne sezone u pulskoj Areni, *Istrapedija*, mrežno izdanje, 2009-2025, <<https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/447/operne-sezone-u-pulskoj-areni>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- DURAKOVIĆ, Lada: Počeci akademskog glazbenog obrazovanja u Istri: od dvogodišnjeg studija muzičkog odgoja do visokoškolskog studija glazbene kulture (1965./1966. – 1979./1980.), u: Lada Duraković – Sabina Vidulin (ur.): *Obrazovanje izvan okvira. Monografija odsjeka za glazbenu pedagogiju*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Muzička akademija, 2000, 11-22.
- DURAKOVIĆ, Lada: *Zvuci iz arhiva: Muzička omladina Pula (1963. – 1974.)*, dokumentarna izložba, Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2023.
- DURAKOVIĆ, Lada – KURELIĆ, Martina: »I mi ćemo biti Verona!«: hodogram operne sezone u Areni 1976. godine, u: Ivana Paula Gortan-Carlin – Dijana Drandić – Ana Debeljuh Giudici (ur.): *ISTRAživanje glazbenih pojava: povijest, teorija, podučavanje – 10. zbornik radova »Iz istarske glazbene riznice«*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2025, 25-53.
- GELO, Jakov – CRKVENČIĆ, Ivan – KLEMENČIĆ, Mladen: *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske: 1880.–1991.: po naseljima*, knjiga br. 4, Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 1998.
- GEROMELLA, Elis: L'incontro con Tito un ricordo dei piu belli, *La Voce del Popolo*, 32 (29. 8. 1976) 200, 7.
- GOLDSTEIN, Ivo – GOLDSTEIN, Slavko: *Tito*, Zagreb: Profil, 2015.
- GRAKALIĆ, Mirjana: Visokoškolsko glazbeno obrazovanje u Istri (1979./1980. – 2019./2020.), u: Lada Duraković – Sabina Vidulin (ur.): *Obrazovanje izvan okvira. Monografija odsjeka za glazbenu pedagogiju*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Muzička akademija, 2000, 23-29.
- GRANDITS, Hannes – TAYLOR, Karin: *Sunčana strana Jugoslavije, povijest turizma u socijalizmu*, Zagreb: Srednja Europa, 2013.
- HUDELIST, Darko: Raspad Jugoslavije započeo je 1976., osobne stranice autora, <<https://www.darkohudelist.eu/print.php?id=14>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- IVETAC, J(ust): »Gubec-beg« triput bolji od »Jesusa Christa Superstara«, *Glas Istre*, XXXIII (15. 9. 1976) 217, 8.
- KALOGEROPOULOU, Sophia, Biography, mrežna stranica slikarice, <<https://www.sophiakalogeropoulou.com/about-artist>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- LUŽINA, Jelena – MATIJAŠIĆ, Robert: Istarsko narodno kazalište, *Istarska enciklopedija*, mrežno izdanje, 2005, <<https://istra.lzmk.hr/clanak/istarsko-narodno-kazaliste-gradsko-kazaliste-pula>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- MIFKA, N.: Opera sezona prema zajedničkim potrebama regije, *Glas Istre*, XXXV (26. 5. 1978) 8.

- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Izuzetan »Krabuljni ples« i slab odaziv publike, *Glas Istre*, XXXV (7. 7. 1978) 156, 8.
- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Koncert mladih glasova, *Glas Istre*, XXXIII (27. 8. 1976) 201, 4.
- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Koncert nagrađenih pjevača, *Glas Istre*, XXXV (10. 7. 1978) 158, 8.
- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Međunarodno natjecanje opernih pjevača, *Glas Istre*, XXXIII (24. 8. 1976) 198, 10.
- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Najbolja Stelia Doz, *Glas Istre*, XXXIII (30. 8. 1976) 203, 8.
- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Odabrani najbolji, *Glas Istre*, XXXIV (29. 8. 1977) 200, 8.
- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Ugledna imena na natjecanju opernih pjevača, *Glas Istre*, XXXIII (25. 8. 1976) 199, 10.
- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Večeras u Puli »Krabuljni ples«, *Glas Istre*, XXXV (5. 7. 1978) 154, 8.
- N(AČINOVIĆ), D(aniel): Završeno pulsko ljeto, *Glas Istre*, XXXIII (30. 8. 1976) 203, 4.
- NAČINOVIĆ, Daniel: Susreti. Mario del Monaco živa legenda opere, *Glas Istre*, XXXIII (28. i 29. 8. 1976) 202, 9.
- Natjecanje *Belvedere*, <<https://www.belvedere-competition.com/>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- Operabase*, mrežna stranica, <<https://www.operabase.com/angelo-nardinocchi-a1181/en>> (pristupljeno 27. 11. 2024).
- ROMAGNOLO, Elisabetta: *Mario Del Monaco. Monumentum aere perennius*, Parma: Azzali Publisher, 2002.
- SINČIĆ, Miroslav: Operna sezona Opatija-Pula-Rijeka, *Kulturni vjesnik*, 5 (9. 9. 1978) 14, 5.
- SUPPAN, Wolfgang: Barta-Bärfai, Eva, *Steirisches Musiklexikon online*, 2009, <<https://rme.rilm.org/rme/stable/526644>> (pristupljeno 21. 12. 2024).
- VELIKONJA, Mitja: *Titostalgia – A Study of Nostalgia for Josip Broz*, Ljubljana: Mirovni inštitut, 2008.
- VUKONIĆ, Boris: *Povijest hrvatskog turizma*, Zagreb: Prometej, 2005.
- VUKOSAVLJEVIĆ, Dejan: Legendary Mezzo-Soprano Marjana Lipovšek Holds Masterclass In Belgrade, *Operawire*, 18. 11. 2019, <<https://operawire.com/legendary-mezzo-soprano-marjana-lipovsek-holds-masterclass-in-belgrade/>> (pristupljeno 25. 11. 2024).

Summary

IN THE SHADOW OF MISSED OPPORTUNITIES: THE INTERNATIONAL OPERA SINGERS' COMPETITION IN PULA 1976–1978

In August 1976, an ambitiously designed opera season titled *Opera and Ballet Days* was held at the Pula Arena, organized by the Zagreb Concert Directorate and the Pula-based institution Istarska scena. During the preparations for this festival, the region of Friuli-Venezia Giulia was struck by an earthquake, causing the originally planned International Opera Singers' Competition, which was to take place at Villa Manin in Passariano (Codroipo) near Udine, to be relocated to Pula. The competition was organized by the Center for Vivaldi Studies.

Given the success of the event, a continuation of the collaboration was arranged, with the competition set to alternate biennially between Pula and Passariano. The organization planned for the awarded soloists to be engaged in opera performances at the Arena. The financial costs of the competition were not significant, as the young singers were given an opportunity to perform with the orchestra, which was already in Pula for the opera productions. The jury, composed of notable figures from the opera world, attracted public attention. Among the members of the competition's evaluation panel were distinguished opera personalities such as Mario del Monaco, Fedora Barbieri, Licia Albanese, and Giulietta Simionato. Pula gained international media attention, which certainly served as good promotion for tourism.

The successful event, featuring talented singers who would later build respectable careers, was held again in Pula in 1977. After that, it was discontinued. This article reflects on this now completely forgotten episode from Pula's musical past.